

บทที่ ๒

สภาพปัญหาความรุนแรงของเยาวชนในสังคมไทย

บทที่ ๒ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาความรุนแรงของเยาวชนในสังคมไทย ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับเยาวชนและปัญหาเยาวชน พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดแก่เยาวชน คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับเยาวชน การกระทำผิดของเด็ก และเยาวชน แรงจูงใจในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน และทฤษฎีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและการฝึกอบรมแก่เยาวชน มีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชนและปัญหาของเยาวชน

ก่อนที่จะทราบถึงแนวทางการปฏิบัติตามหลักมรรคมีองค์ ๘ ในบทต่อไปนั้น ผู้วิจัย จะได้นำเสนอถึงความหมายและความสำคัญของเยาวชนเพื่อจะได้ทราบว่าเด็กและเยาวชนมีปัญหาในด้านใดบ้าง ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายและความสำคัญของเยาวชน

๑) ด้านความหมาย เมื่อกล่าวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ มาตรา ๔ แล้ว แบ่งเป็น ๒ ศัพท์ คือ คำว่า “เด็ก”^๑ โดยคำนิยาม หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกินกว่า ๗ ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกิน ๑๐ ปีบริบูรณ์ และ คำว่า “เยาวชน”^๒ โดยคำนิยาม หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกินกว่า ๑๐ ปี บริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง ๑๘ ปี และไม่ได้หมายถึง บุคคลผู้บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส และความหมายตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก

^๑ ทศนิยม ทองสว่าง, สังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๓๕ - ๒๓๖.

^๒ สำนักนายกรัฐมนตรี, พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.๒๕๔๖, ประกาศเมื่อ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๖, มาตรา ๔, หน้า ๑.

พ.ศ.๒๕๔๖ ให้ความหมายว่า “บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส”

๒) ด้านความสำคัญของเยาวชน ความสำคัญของเยาวชนแยกออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่

ก. ความสำคัญต่อครอบครัว หากกลุ่มบุคคลดังกล่าวอยู่ในระบบโรงเรียน นับว่าเป็น ความหวังบิดามารดา ในการที่จะตั้งใจศึกษาเล่าเรียนในชั้นอุดมศึกษา ให้จบหลักสูตรออกมา ประกอบอาชีพ เป็นหลักฐาน เมื่อบุตรธิดาเรียนดี เอาใจใส่และศึกษาก้าวหน้าในสาขาที่ผู้ปกครอง มุ่งหวังแล้ว ครอบครัวของบุคคลนั้นๆ ย่อมจะทุ่มเททรัพย์สินเงินทองเพื่อส่งเสริมให้เล่าเรียนอย่าง เต็มที่ เมื่อสำเร็จออกมาจะได้เป็นตัวของตนเองหรือเป็นที่พึ่งของมารดาบิดา ในยามชรา

ข. ความสำคัญต่อชุมชน เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปแล้วว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม การอยู่ อย่างโดดเดี่ยวเป็นสิ่งที่กระทำไยยาก มนุษย์จึงต้องมีความสัมพันธ์ไปมาหาสู่กัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอยู่เสมอ ความคิดเห็นที่ได้มานั้น ในฐานะที่อยู่ในสังคม ส่วนมากบุคคลได้จากชุมชนที่ ตนเข้าไปสัมผัสคลุกคลีเกี่ยวข้องด้วย จะด้วยการตั้งถิ่นฐานอยู่ในกลุ่มเดียวกัน อาศัยเส้นทาง คมนาคมเดียวกัน อาศัยบริการสาธารณะอื่นร่วมกันในชุมชน ย่อมจะเป็นพลังสำคัญทั้งพลังกาย พลังสมอง ที่จะสามารถระดมความคิด แรงงาน เพื่อการสร้างงาน ในรูปก่อให้เกิดผลผลิต ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ตลอดจนรักษาสืบทอด มรดกทางสังคมของชุมชนให้ดำเนินไปด้วยดี ชุมชนใดก็ตาม หากพัฒนาเยาวชนไปในทางที่ถูกต้อง ปลูกฝังให้พวกเขารักท้องถิ่น รักและหวงแหนมรดกทาง วัฒนธรรมของเขาได้แล้ว จะโดยวิธีใดก็ตาม แล้วบุคคลเหล่านี้จะมีส่วนช่วยเหลือเป็นกำลังสำคัญใน การพัฒนาได้ดีทีเดียว

ค. ความสำคัญต่อรัฐ รัฐหมายถึงประเทศซึ่งเป็นการรวมตัวกันของคนในสังคม โดยเน้นมิติทางการเมือง ในรัฐแต่ละรัฐนั้นจะประกอบด้วย ประชากร อาณาเขต รัฐบาลและอธิปไตย จะเห็นได้ว่าเยาวชนเป็นส่วนหนึ่งของประชากรในรัฐ รัฐจะมั่นคงแข็งแรง ย่อมต้องอาศัยเยาวชนเป็นกำลังสำคัญที่เรียกว่าเป็นหัวของชาติ โดยการเข้าไปรับใช้ชาติเป็นทหาร

ประเทศไทยมีเยาวชน เป็นจำนวนมาก รัฐย่อมสามารถที่จะพัฒนาให้มีสมรรถภาพทางกายให้ สมบูรณ์แข็งแรง”

๒.๑.๒ ทฤษฎีจิตวิทยาเกี่ยวกับวัยรุ่น

การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง คน โดยทั่วไปอาจจะเข้าใจว่า จิตวิทยาเป็นเรื่องของการศึกษาทางจิตที่ลึกลับ ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจ คน รู้เท่าทันคนและคาดคะเนเหตุการณ์อนาคตได้ จิตวิทยานั้นเป็นการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับ คนทุกวัย ตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ ตลอดจนถึงวัยชรา ในที่นี้เราจะ ทำการศึกษา เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับ วัยรุ่น ซึ่งจะได้เข้าใจสภาพของเด็กวัยนี้ อันเป็นประโยชน์ ต่องานด้านการ พัฒนาเยาวชน ที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป“ คำว่า “จิตวิทยา” นี้ มักจะ เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่า หมายถึง “ศาสตร์ที่ศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ หรือเป็น ศาสตร์ ที่ศึกษาถึงอากัปกริยาและการแสดงออกต่างๆ ที่มนุษย์ได้กระทำหรือแสดงออกมา เป็นต้น เช่น ชีวิตเกิดมาได้อย่างไร จำอย่างไร แก้ปัญหาอย่างไร มีอะไรบ้างเป็นแรงผลักดันให้ มนุษย์คิดริ้น ส่วน คำว่าพฤติกรรม ในคำจำกัดความนั้น หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ซึ่งสิ่งมีชีวิต กระทำ และบุคคลอื่น สามารถสังเกตได้ หรือใช้เครื่องมือทดลองได้ เช่น การหัวเราะ การ ร้องไห้ การกิน การเล่น หรือการ นอน ฯลฯ ซึ่งการกระทำทั้งหมดนั้น แสดงให้ทราบถึง ลักษณะของสิ่งที่เราเรียกว่า พฤติกรรม^๕ มีทฤษฎีจิตวิทยาสามารถนำมาอธิบายเกี่ยวกับเด็ก วัยรุ่นได้หลายทฤษฎี ซึ่งแต่ละทฤษฎีก็ให้แนวคิด แตกต่างกันไป จะขอเสนอ สำหรับผู้ ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับเด็กวัยรุ่น^๖ ดังนี้

^๓ สมิทธ์ สระอุบล, การพัฒนาเยาวชน, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๖-๒๗.

^๔ พระมหานพดล สุวณฺณเมธี (มีคำเหลือ), “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมเยาวชนของค่าย คุณธรรมวัดบรรพตสถิต จังหวัดลำปาง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๖-๔๓.

^๕ พิงพิศ จักรปิง, จิตวิทยาและการแนะแนวเด็กวัยรุ่น, (เชียงใหม่: บริษัทเชียงใหม่พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑-๒๘.

^๖ เดโซสวนานนท์ จิตวิทยาสำหรับครูผู้ปกครอง(กรุงเทพมหานครโอเดียนสโตร์ ๒๕๑๔), หน้า ๑.

๒.๑.๒.๑ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ลอว์เรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg, ๑๙๒๗-๑๙๘๗) เป็นนักการศึกษา และ นักจิตวิทยาสังคมชาวอเมริกัน ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ ผลจากการศึกษาเขาสรุปว่า พัฒนาการทางจริยธรรมมีรากฐานจากพัฒนาการทางสติปัญญา เพียงแต่ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของคนไม่จำเป็นต้องควบคู่ไปกับพัฒนาการทางสติปัญญาเสมอไป เพราะจากทฤษฎี พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก มีแนวคิดพื้นฐานทางพฤติกรรม เกี่ยวกับ เด็กวัยรุ่น^๑ คือ

- ๑) เด็กวัยรุ่นจะมีพัฒนาการทางจริยธรรม อยู่ในระดับที่ ๒ เป็นต้นไป คือ การมีจริยธรรมเป็นของตนเอง ลักษณะทางจริยธรรมเกิดขึ้นจากความปรารถนาที่จะทำให้อื่นพึงพอใจ และ เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น ในวัยนี้คุณค่าทางจริยธรรมได้มาจากความคิดเห็น ค่านิยม ซึ่ง เป็นที่ยอมรับของสังคมว่าจะอะไรคือสิ่งที่สังคมที่สังคมยอมรับ ขั้นนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นการพิจารณา ค่านิยมของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่ปรัชญาในการดำเนินชีวิตเมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่
- ๒) พฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคลนั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการ ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแล้วยังขึ้นอยู่กับตัวแปรอื่นๆ อีก เช่น ความเฉลียวฉลาดสุขภาพจิตที่ดี ประสบการณ์ทางสังคม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความคิดในการมุ่งอนาคต และหลักธรรมในทาง ศาสนา เป็นต้น จึงจำเป็นต้องส่งเสริมตัวแปรเหล่านี้ด้วย คือการส่งเสริมให้วัยรุ่นมีความรู้เกี่ยวกับ หลักธรรมทางศาสนา มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความคิดในเชิงมุ่งอนาคต มีสุขภาพจิตที่ดี และมี ประสบการณ์ทางสังคม เพื่อช่วยให้วัยรุ่นได้มีพฤติกรรมทางจริยธรรมที่เหมาะสมกับ ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้วย
- ๓) ความสามารถในการใช้ความคิดเชิงเหตุผลและเชิงสมมุติฐาน มีแนวโน้มว่า ก่อนที่ จะผ่านพ้นช่วงวัยรุ่นตอนปลาย คือช่วงอายุระหว่าง ๑๕ – ๒๑ ปี ความสามารถในการใช้เหตุผล เชิง จริยธรรมของเขาจะถึงขั้นมีเหตุผลเป็นของตนเอง ปฏิบัติตามเกณฑ์ของสังคมได้อย่างมีเหตุผล แต่ไม่ติดแน่นกับระเบียบของสังคมจนเกินไป สามารถคิดยืดหยุ่นหรือ

^๑ ประสาน ทิพย์ธรา, พัฒนาการและการปรับตัวของวัยรุ่น, หน้า ๑-๒.

เปลี่ยนแปลงมาตรฐานของ สังคมได้ เพราะฉะนั้นสังคมจึงคาดหวังว่าเด็กวัยรุ่นจะสามารถสร้างหรือพัฒนาเกณฑ์ที่จะใช้ในการตัดสินใจเลือกปฏิบัติสิ่งถูกผิดได้ เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของตนต่อไป ซึ่งหมายถึงว่า เด็กวัยรุ่นจะสามารถพัฒนาค่านิยมของตนขึ้นได้ และจะเลือกปฏิบัติตามกฎต่าง ๆ ของสังคม ทั้งที่เป็น ระเบียบ ประเพณี วิถีประเพณี กฎหมาย ศาสนา การปกครอง จรรยาบรรณของอาชีพได้อย่างมีเหตุผลและ เป็นตัวของตัวเอง เพื่อเขาจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ในสังคมต่อไป

๒.๑.๒.๒ ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์

อับราฮัม เอช มาสโลว์ (Abraham H. Maslow, ๑๙๐๘-๑๙๗๐) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ผู้นำคนสำคัญท่านหนึ่งในกลุ่มมนุษยนิยม เขาเชื่อว่าโดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์เกิดมาดี และพร้อมที่จะทำดีถ้าความต้องการพื้นฐานได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอ พฤติกรรมของเยาวชน^๔ คือ

ก) **ขั้นที่ ๑ ความต้องการทางด้านสรีระ** เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานชีวิตที่ชีวิตต้องการ เพื่อการมีชีวิตอยู่ เช่น ความต้องการอาหาร น้ำอากาศ การออกกำลังกาย การพักผ่อน การขับถ่าย และความต้องการทางเพศ เป็นต้น ความต้องการเหล่านี้มีอยู่ในคนทุกคนโดยที่ไม่จำเป็นจะต้อง ได้รับการเรียนรู้หรือได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้อื่นหรือสิ่งอื่นเราอาจเรียกความต้องการเหล่านี้ได้ ว่าเป็นสัญชาตญาณความต้องการเหล่านี้จะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับการศึกษาและเข้าใจตลอดจน การรู้จักควบคุมตนเอง เด็กวัยรุ่นบางคนง่วงนอนอยู่เสมอทำให้ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการ นอนแต่บางคนกลับควบคุมตนเองได้ เพราะทำความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของวัยรุ่น แล้วหาทาง ป้องกัน

ข) **ขั้นที่ ๒ ความต้องการความปลอดภัย** ได้แก่ความต้องการความปลอดภัยให้แก่ชีวิต ทั้งทางร่างกาย คือ การมีชีวิตที่ยืนนาน ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ หลีกเลี่ยงจากสิ่งที่จะทำให้ร่างกายได้รับการเจ็บป่วยหรือเป็นอันตราย

^๔ พิงพิศ จักรปิง, จิตวิทยาและการแนะแนวเด็กวัยรุ่น, (เชียงใหม่ : บริษัทเชียงใหม่ พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕๗.

ทั้งหลาย และ ทาง จิตใจ คือการมีจิตใจร่าเริง เบิกบาน แจ่มใส พยายามหลีกเลี่ยงจากบุคคล หรือสิ่งต่างที่จะทำให้จิตใจ เศร้าหมอง ความต้องการความปลอดภัยของชีวิต จะมีมากหรือน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับ ความ เข้าใจโลกเข้าใจชีวิตของตนเองและผู้อื่นตลอดจนเข้าใจถึง การเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของ ตนเอง เช่นเด็กวัยรุ่นบางคน กลัวต่อสภาพการ เปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย มีความวิตกกังวล ต่อ สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นกับร่างกายของตน เขา ต้องการที่จะได้รับการแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในทางที่ ถูกต้อง ได้รับความรู้และเข้าใจ ธรรมชาติ ของตนเองเพื่อความมั่นใจและความปลอดภัยของชีวิต ดังนั้น ถ้ามนุษย์สามารถ ควบคุมความต้องการในขั้นนี้ได้ก็ย่อมจะหาความสุขในชีวิต ได้ง่ายขึ้น และมีโอกาสที่จะ พัฒนาตนไปสู่ความต้องการขั้นสูงต่อไป

ค) **ขั้นที่ ๓ ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ** ได้แก่ ความต้องการที่จะ ให้อีกคน อื่นมารักหรือชอบตน ขณะเดียวกัน ก็ต้องการที่จะรักคนอื่นและสิ่งอื่นด้วยความ ต้องการชนิดนี้คนที่ ยิ่งขาดมากก็ยิ่งต้องการมากเช่นเด็กวัยรุ่นที่ ไม่ได้ได้รับความรักอย่าง พอเพียงจากพ่อแม่ของตนก็มักจะ เรียกร้องความรักจากครูจากเพื่อนๆทั้งเพื่อนเพศเดียวกัน และต่างเพศ มาชดเชยจนบางครั้งก่อให้เกิด

ง) **ขั้นที่ ๔ ความต้องการเห็นตนเองมีคุณค่า** หมายถึง ความต้องการที่จะได้อยู่ ร่วม สังคมกับผู้อื่นและต้องการที่จะเป็นคนมีค่าทั้งในสายตาของตนเองและผู้อื่น ซึ่งความ ต้องการนี้ ควบคู่ไปกับการรู้ลึกมั่นใจ เข้มแข็ง มีความสามารถพึ่งตนเองได้ มีความก้าวหน้า มีชื่อเสียง ได้รับ การยอมรับ อาจจะปรากฏออกมาในลักษณะของคำชม การยกย่องการได้รับ ตำแหน่งที่สูงขึ้น เกียรติยศชื่อเสียง อำนาจ เป็นต้นไม่มีใครปฏิเสธการยอมรับทางสังคม

จ) **ขั้นที่ ๕ ความต้องการที่จะทำความเข้าใจตนเอง** คือ ความต้องการที่จะเข้าใจ ตนเอง ตรงตามสภาพที่ตนเองเป็นอยู่เข้าใจถึงความสามารถ ความสนใจ ความต้องการของ ตนเอง ยอมรับ ได้ในสิ่งที่ดีและส่วนบกพร่อง เป็นความต้องการที่แต่ละคนต้องการที่จะเป็น คนชนิดที่เราเป็นได้ดี ที่สุด

๒.๑.๓ พัฒนาการของวัยรุ่น

พัฒนาการของวัยรุ่น แบ่งออกได้เป็น ๔ ทางด้วยกัน^๕ ดังนี้

ก) พัฒนาการทางกาย เด็กหญิงอายุ ๑๓-๑๕ ปี มีการเปลี่ยนแปลงทางกายเช่น มีประจำเดือน ร่างกายพร้อมที่จะเป็นมารดาคนได้ทันทีที่มีการร่วมเพศ มีขนขึ้นในที่ลับ เช่น รักแร้ อวัยวะเพศ รูปร่างเปลี่ยนแปลง มีหน้าอกใหญ่ขึ้น เสี่ยงเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย เด็กชายอายุ ๑๓ ปีขึ้นไปจะก้าวสู่วุฒิภาวะทางร่างกายมีขนขึ้นตามที่ลับเมื่อมีขนที่บริเวณที่ลับเต็มที่แล้ว จะมีขนขึ้นตาม ใบหน้า เช่น หนวดเครา

ข) พัฒนาการทางอารมณ์ วัยรุ่นนี้ เป็นวัยที่มีอารมณ์รุนแรง จึงได้ชื่อว่าวัยรุ่นพายุแคะ ชอบแสดงความรู้สึก อย่างเช่นเปิดเผย และตรงเกินไป เด็กอาจรู้สึกมีความสุขว่าตนมีความสุข และ เต็มไปด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง แต่พอวันต่อไปอาจรู้สึกหดหู่ เต็มไปด้วยความสงสัยก็ได้ ความชอบและไม่ชอบของเด็กวัยรุ่นมีความรุนแรงมาก ไม่ใคร่จะยอมใครง่ายๆ นัก ในเวลาเดียวกัน อาจเป็นคนโอ้อวดอวดใจได้เหมือนกัน ทั้งสองเพศต้องการ โอกาสที่จะได้วิจารณ์และแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งในกิจการขอครอบครัวได้บ้าง ก็จะเป็นทางช่วยให้เด็กได้รู้จักวิธีการดีขึ้นทีละน้อย

ค) พัฒนาการทางสังคม เด็กวัยนี้ชอบอยู่ตามลำพัง ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงภายใน คือเปลี่ยนแปลงทางกาย อารมณ์ และความคิด การที่เด็กไม่ชอบ รวมกลุ่มกับสมาชิกภายใน ครอบครัว อาจเป็นเพราะต้องการอิสระ จะทำงานของตนแต่กับสังคมภายนอก เขาจะทำงานร่วมกับ เพื่อนฝูง เด็กวัยนี้มักจะหลบหนีจากพี่น้องมากกว่าที่จะหลบหนีจากพ่อแม่ เพราะเด็กวัยนี้มี ความรู้สึกไวไม่สามารถทนความรบกวน จากพี่ ๆ น้อง ๆ ได้ เด็กชายอายุ ๑๓ ปี จะมีความใกล้ชิดกับแม่มากกว่าพ่อแต่อยู่ต่อหน้าเพื่อน ไม่ชอบให้แม่แสดงความรัก เพราะกระดากอาย เด็กหญิงเริ่ม สนทนสนมกับพ่อ เมื่ออายุ ๑๕ ปี เด็กหญิงเริ่มจะมีปัญหากับแม่

^๕ พระมหาสมควร ธมฺมชโร, (สายงาม), “บทบาทผู้ปกครองในการอบรมศีลธรรมและจริยธรรมแก่เด็กเล็กก่อนเกณฑ์ของศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ วัดพรหมสุวรรณสามัคคี เขตบางแค กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๕๐.

เพราะแม่มักจะไม่ยอมให้ลูกสาวทำ เป็นสาวเต็มตัว หรือไม่พอใจเมื่อลูกกลับบ้านไม่ตรงเวลา เด็กชายมักชอบเที่ยวในเวลากลางคืน และไม่ชอบอยู่ช่วยงานบ้าน ทำให้การเรียกมักเลวลงแต่ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นไปตลอดด้วยนี้ ความสัมพันธ์กับเพื่อน เด็กทั้งสองเพศมีความแตกต่างกันในเรื่องการคบเพื่อน เพศเดียวกัน เด็กหญิงจะชอบคบเพื่อนกลุ่มเล็ก ๆ ๒- ๓ คน มีเพื่อนสนิท ๒ คน พ่อที่จะบอกความลับได้ อายุ ๑๕ ปี จะมีเพื่อนกลุ่มใหญ่กว่าเดิม เด็กชายยังไม่มีเพื่อนสนิท ชอบทำกิจกรรมมากขึ้น ทั้งในและนอก โรงเรียน ความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม เด็กชายสนใจเด็กหญิง เมื่ออายุ ๑๔ ปี เด็กหญิงสนใจเด็กชาย ที่โตกว่าเนื่องจากมีวุฒิทางเพศเร็วกว่าเด็กชายวัยเดียวกันนี้เอง

ง) **พัฒนาการทางสติปัญญา** เด็กจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเอง ชอบส่องกระจก เพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเพื่อให้เป็นที่ประทับใจผู้อื่น และพยายามหาข้อบกพร่องแก้ไข เด็ก จะพัฒนาทางสติปัญญาไปในทางที่ดีขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหลาย ๆ ด้าน ทั้งทางสังคมและครอบครัว เด็กสามารถเห็นข้อดีข้อเสียของผู้อื่นและพยายามเปรียบเทียบตนเองว่าดีเหมือนคนนั้น ตนมีนิสัย เหมือนคนนี้ สำหรับเด็กที่ขาดความมั่นคง จะเป็นเด็กที่ไวต่อความรู้สึกมาก มีความกระวนกระวาย ต่อคำพูดที่กล่าวออกไป และสามารถมองเห็นความแตกต่าง ซึ่งเป็นหลักของการพัฒนาการแบบ หนึ่ง เช่น เด็กอาจจะชอบครูพร้อมกับวิชาที่ครูสอนด้วย แต่เด็กในวัยนี้รู้จักแยกตัวครูออกจากวิชาที่ สอน คืออาจชอบครูแต่ไม่ชอบวิชาที่ ครูสอน หรือไม่ชอบครูแต่สนใจวิชาที่สอน เด็กวัยนี้ไม่ชอบ

๒.๑.๔ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่น

เด็กวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา กล่าวคือ พัฒนาการทางร่างกาย จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว^{๑๑} ดังนั้น ถ้าหากต้องการให้เด็กวัยรุ่นมี พัฒนาการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จึงจำเป็นต้องอาศัย ปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

^{๑๑} สุพัฒนา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทย คำนียม : ครอบครัว : ศาสนา : ประเพณี, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๓๘ - ๓๙.

- ๑) ปัจจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยรุ่น ที่สำคัญ ได้แก่ ยีนส์ ฮอร์โมน และการดูแลสุขภาพ
- ๒) ปัจจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กวัยรุ่น ได้แก่ การให้เรียนรู้การควบคุมอารมณ์ด้วยตนเอง การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และการส่งเสริมโดยสถานศึกษา
- ๓) ปัจจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยรุ่น ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถาบันการศึกษา ความต้องการทางสังคม
- ๔) ปัจจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กวัยรุ่น ได้แก่ วุฒิภาวะ ประสบการณ์ การถ่ายทอดทางสังคม การสร้างภาวะสมดุล^{๑๑}

๒.๑.๕ แนวทางและหลักในการพัฒนาเยาวชน

ตัวอย่างวิธีการฝึกฝนพัฒนาชีวิตตามแนวพุทธธรรม การฝึกคนให้เป็นคนดีของสังคม ทำได้หลายวิธี เพื่อให้เขาได้เกิดจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคมที่เกี่ยวข้องกับตัวเขา ฉะนั้น พระพุทธองค์จึงทรงแนะนำพุทธบริษัทไว้หลายแห่งด้วยกัน แต่จะยกมาเป็นตัวอย่างเพียงบางส่วนเท่านั้น ดังต่อไปนี้

๑) การฝึกพัฒนาคนโดยวิธีละมุนและม่อมและรุนแรง มีหลักการ ๔ อย่าง ได้แก่

ก . โดยวิธีละมุนละม่อม หมายถึง สอนให้เห็นคุณค่าของความดีและรู้ผลของความดี เช่น ถ้านักเรียนขยันเรียน เขาย่อมจะมีโอกาสสอบผ่านได้มากกว่านักเรียนที่เกียจคร้าน

ข . โดยวิธีรุนแรง หมายถึง สอนให้เห็นโทษภัยของความชั่วและผลวิบากกรรมของความชั่วนั้น เช่น เมื่อนักเรียนหนีเรียนบ่อย ๆ ต่อไปเขาก็จะเกียจคร้านทำข้อสอบและไม่สามารถจะสอบผ่านไปได้ หรือ อาจสอบตกในรายวิชานั้น ๆ

ค. ฝึกผสมทั้งวิธีละมุนละม่อมและวิธีรุนแรง หมายถึง สอนให้รู้จักทั้งคุณและโทษในสิ่งที่บุคคลกระทำหรือปฏิบัติอยู่นั้น ให้มองทั้งในแง่บวกและแง่ลบ เช่นการมีศีล ทำ

^{๑๑} สุกรี รัศมีศรีทอง, การพัฒนาเยาวชนนอกโรงเรียนเพื่อความมั่นคงของชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาชุมชน, ๒๕๓๐), หน้า ๓๔.

ให้เป็นคนดีของสังคม คนที่รักใคร่ นับถือ ส่วนการทุจริต ทำให้เป็นคนน่ากลัวของสังคม เป็นที่หวาดระแวงภัย และไม่น่าคบหาสมาคมด้วย เป็นต้น

ง. ถ้าฝึกไม่ได้ทั้ง ๓ วิธีการ ดังกล่าวมาแล้วนั้น ก็ให้ฆ่าม้าตนนั้นเสียหมายถึง ปลดปล่อยให้เป็นไปตามระเบียบ กติกา ของสังคม เช่น ถ้าเป็นพระสงฆ์ก็จะถูกขับออกจากหมู่คณะ ถ้าเป็นคฤหัสถ์ทำผิดซ้ำซากจนใคร ๆ ก็ไม่คบหาด้วยแล้ว ที่พึ่งสุดท้ายต้องเข้าเรือนจำ ถ้าเป็นเด็กเยาวชน ไม่เชื่อฟังผู้ปกครอง และสอนไม่ได้แล้ว ที่พึ่งถาวรก็เป็นสถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน (หรือ บ้านเมตตา) หลักการฝึกดังกล่าวมานี้ เป็นไปตามกฎธรรมชาติของสังคมมนุษย์^{๑๒}

การฝึกหัดพัฒนาตนนั้น พระพุทธองค์ทรงยกอุปมาเรื่องเกตุสูตรนี้ขึ้นแสดง เพื่อวัตถุประสงค์ให้บุคคล ผู้ปรารถนาจะฝึกตนและคนอื่น นำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เพราะว่าบุคคลไม่ได้ฝึกฝน ก็เหมือนกับม้าที่ไม่ได้ฝึกฝน ย่อมขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ขาดจิตสำนึกที่ดี และไม่เป็นที่พึงประสงค์ของสังคมใดๆ เลย ฉะนั้น หลักการที่กล่าวมานี้ ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับคนเราได้

๒) การฝึกคนเปรียบด้วยวิธีการฝึกม้าอาชาไนย มี ๔ อย่าง ดังนี้

ก. เห็นปลักแล้วสำนึกผิด หมายถึง บุคคลผู้ที่พอฝึกได้ง่าย เพียงแต่เราห้ามปรามไว้ว่า ถ้าขึ้นทำอย่างนั้นอีก จะถูกตัดรางวัลที่ได้รับ หรือ ถูกไล่ออกจากงาน เขาก็จะเปลี่ยนพฤติกรรมมาทำความดี และทำงานที่เคยทำนั้นให้เหมือนเดิม

ข. เห็นเงาปลักยังไม่สำนึกผิด เมื่อถูกปลักจึงสำนึกได้ หมายถึง บุคคลที่เราจะฝึกฝนนั้น เป็นคนค่อนข้างหัวดื้อรั้น ทัศนคติรุนแรง ถูกตักเตือนก็ยังไม่ปฏิบัติตาม จึงต้องลงโทษโดยวิธีการต่างๆ เช่น เมมาแล้วขับรถต้องถูกปรับควบคุมความประพฤติ โดยการให้ไปทำงานสาธารณะประโยชน์ทดแทน จะเป็นกี่วันก็แล้วแต่กรณีเป็นรายบุคคลไป เพราะได้ประกาศเตือนไว้ล่วงหน้าให้ประชาชน รับทราบแล้ว เมื่อไม่ทำตามก็ต้องลงโทษ เป็นต้น

^{๑๒} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑-๑๑๒/๑๖๕-๑๗๔.

ค. เห็นปลั๊ก หรือถูกแทงแล้ว ยังไม่ทำตามอีกต่อเมื่อถูกแทงจนเลือดไหลจึงสำนึกและรับผิดชอบ ตัวอย่างเช่น นักเรียนที่มักหนีเรียน แม้ครูจะตักเตือนแล้วก็ไม่ฟัง จึงต้องลงโทษด้วยการปรับให้ไปเขียนรายงานมาส่งใหม่ จึงสำนึกว่าตนไม่ตั้งใจเรียน

ง. ต้องถูกแทงจนถึงกระดูก จึงสำนึกผิดได้ เช่น นักเรียนที่ไม่ตั้งใจเรียนและไม่เอาใจใส่การศึกษา มักเที่ยวเตร่ ครูลงโทษโดยการปรับให้ตก และให้ไปลงเรียนในรายวิชานั้นใหม่อีกครั้ง จึงสำนึกในภายหลังว่าตนต้องเสียเวลาไปเพราะมัวเล่นจนเกินไป^{๑๑}

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคล หรือ ฝึกหัดพัฒนาคนให้มินิสัยที่เกื้อกูลต่อตนเองและสังคมนั้น จำเป็นต้องอาศัยหลักการเหล่านี้เข้ามาปรับใช้ (Apply) เพื่อให้เหมาะสมต่อบุคคลที่เราฝึกฝน และสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว และสังคมด้วย จึงจะได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายในการพัฒนา

๓) คุณสมบัติคนที่ได้รับการพัฒนาแล้ว

หมายถึง การฝึกฝนตนเองดีแล้ว ท่านอุปมาเหมือนม้าต้นของพระราชา มีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

ก. มีความซื่อตรง หมายถึง เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ทำงานไม่เห็นแก่สินบน ไม่คิดโกง ไม่ทุจริตในหน้าที่

ข. มีความว่องไว หมายถึง มีความคล่องตัวสูงในการทำงาน ไม่อืดอาด ทำงานไม่ค้างคาเอาไว้ ทำงานเพื่องาน ทำงานอย่างมีความรวดเร็ว ถูกต้อง แม่นยำ มีเป้าหมาย

ค. มีความอดทน หมายถึง มีความมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อคำนิทา หรือคำยกย่องของคนอื่น และมีความตั้งใจต่อสู้กับอุปสรรคหรือปัญหาที่ตนประสบ และสามารถแก้ไขปัญหานั้นให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี มีความพากเพียรสูง ไม่ย่อท้อ ไม่อ่อนแอ หรือ หมดกำลังใจ และไม่ยอมให้ความอยากฝ่ายอกุศลเข้าครอบงำจิตใจได้ มีจิตใจเป็นอิสระต่อโลกธรรม

^{๑๑} อัง.จตุกก. (บาลี) ๒๑/๑๑๓/๑๕๓.

ง. มีความสงบเสงี่ยม หมายถึง มีความเยือกเย็น สุขุม รอบคอบ ในการพิจารณาหน้าที่การงานทุกอย่าง ด้วยการพิจารณาไตร่ตรองให้รู้เหตุ รู้ผล จิตใจสงบไม่อ่อนไหวไปตามอารมณ์โกรธ เกลียด หรือ อารมณ์หลง^{๑๔}

การพัฒนาคณนั้น เมื่อพัฒนาดีแล้ว ย่อมให้ผลที่โดดเด่นออกไป อย่างน้อยก็ทำให้เป็นคนซื่อสัตย์ ซึ่งตรงข้ามกับคดโกง ความคล่องตัว ตรงข้ามกับความเฉื่อยชา ความอดทน ตรงข้ามกับคนขาดการยับยั้งสติอารมณ์ และคนสุขุมรอบคอบ ตรงข้ามกับคนทำอะไรมักจะโผงผาง ทำอะไรตามใจของตนขาดเหตุผล ขาดปัญญาที่ยังถึงคุณโทษในเรื่องที่ตนกระทำ ส่วนการพัฒนาเยาวชนไทยนั้น ได้มีการกระทำมาตลอด ในปี พ.ศ.๒๔๕๔ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานกำเนิดลูกเสือไทยขึ้น ซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นของการพัฒนาเยาวชน ในช่วงก่อนประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หลังจากนั้นเมื่อได้มีการ ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้ว ก็ได้มีการบรรจุแผนพัฒนาเยาวชนไว้ใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเรื่อยมา

สำหรับการจะพัฒนาตนตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท มีวัตถุประสงค์สำคัญ ได้แก่ ทำให้บุคคลผู้พัฒนาตนแล้ว ได้รับประโยชน์สุขตั้งแต่ขั้นต้นในการลงมือปฏิบัติ กล่าวคือ เริ่มแต่การรู้จักปฏิบัติตนที่ดีต่อสภาพสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งเรียกว่าความสำรวม อินทรีย์ทั้งหลาย^{๑๕} มีสำรวมตา สำรวมหู สำรวมจมูก สำรวมลิ้น สำรวมกาย และสำรวมใจ เพื่อจะได้ใช้เป็นพื้นฐานของศีล คือ เจตนางดเว้นจากความชั่วทางกาย และเจตนางดเว้นจากความชั่วทางวาจา เรียกว่าพัฒนาด้านความประพฤติ หรือพัฒนาด้านพฤติกรรมที่ดี อันเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญางอกงาม อย่างน้อยพึงพัฒนาพฤติกรรมที่ไม่เบียดเบียน แต่เป็นพฤติกรรมที่สร้างสรรค์เกื้อกูล^{๑๖}

^{๑๔} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๒/๑๓๑ – ๑๓๒.

^{๑๕} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๔๕๓ - ๔๖๓/๕๐๔ – ๕๑๐.

^{๑๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๕๓), หน้า ๒๓๘.

จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเยาวชน เป็นหน้าที่หรือบทบาทขั้นแรกขั้นต้นของศาสนา และจริยธรรม ที่จะต้องสร้างเยาวชนให้เป็นคนมี คุณภาพ เป็นคนซึ่งพร้อมที่จะอยู่ได้อย่างดี ในทุกยุคทุกสมัย และเป็นที่ต้องการของสังคมทุกยุคทุก สมัย ในเวลาที่พูดถึงตัวเด็กเองนี้ การมองจะ สัมพันธ์กับกาลเวลาด้วยในแง่ที่ว่า ไม่ต้องขึ้นกับ กาลเวลาในยุคสมัยใด เพราะเด็กที่มี คุณภาพที่ได้อย่างแท้จริงนั้น ถ้าเราผลิตขึ้นมาได้ ก็เป็นเด็กที่อยู่ ในยุคสมัยใดก็ได้ ในเรื่องนี้เพื่อ ความรวบรัด จะขอนำหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาแสดงไว้ หลักธรรมที่เราจะนำมาใช้ พัฒนาเยาวชน โดยสัมพันธ์กับตัวของเขาเอง หรือชีวิตของเด็กเองนั้น ได้แก่หลักธรรมชุดที่ เรียกว่า รุ่งอรุณของการศึกษา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "แสงเงินแสงทองของ ชีวิตที่รุ่งเรือง" ที่เรียกว่า แสงเงินแสงทองของชีวิตที่รุ่งเรืองหรือของชีวิตที่งดงามนี้ ก็เพราะว่าใน พระพุทธศาสนาท่านเรียกชีวิตที่งดงามว่า "มรรค" พระพุทธเจ้าตรัสว่า มรรค คือการดำเนิน ชีวิตที่ดี งามนี้ มีสิ่งที่เป็นตัวนำมาก่อน สิ่งที่น่านำมาก่อนที่จะเข้าถึงการดำเนินชีวิตที่งดงามนี้ ท่านเปรียบ เหมือนแสงเงินแสงทอง หรือแสงอรุณ ท่านกล่าวว่า เมื่อพระอาทิตย์จะอุทัยขึ้นมา ย่อมมีแสงเงิน แสงทองขึ้นมาก่อน ฉะนั้น ก่อนที่มรรคจะเกิดขึ้น ก็จะมีธรรม ๗ ประการ นำหน้ามาก่อน ฉะนั้น ดังนั้น ธรรม ๗ ประการนั้นจึงเป็นรุ่งอรุณของชีวิตที่งดงาม หรือชีวิตที่ รุ่งเรือง รุ่งอรุณของการศึกษา หรือแสงเงินแสงทองของชีวิต ที่รุ่งเรืองงดงาม มี ๗ ประการ^{๑๖} คือ

๑) รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้ และแบบอย่างที่ดี ข้อนี้เป็นจุดเริ่มต้น เยาวชนที่จะ เติบโต ไปสู่ชีวิตที่งดงาม สามารถพัฒนาชีวิตของเขาเองที่ดี พัฒนาสังคมที่ดี จะต้องเป็นคน ที่รู้จักเลือกหา แหล่งความรู้ และแบบอย่างที่ดี เด็กที่จะเติบโตและรุ่งเรืองขึ้นมาได้ จะต้องอาศัย ปัจจัยแวดล้อม โดยเฉพาะในทางสังคม การรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดีนี้เป็น จุดเชื่อมต่ออย่าง ถูกต้อง ในการสัมพันธ์กับสังคม เมื่อสัมพันธ์อย่างถูกต้อง ก็ทำให้เกิดการ พัฒนาแก่ชีวิต พ่อแม่ ครู อาจารย์ สื่อสารมวลชน และผู้ใหญ่ทั่วไป มีหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร โดยเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดี และช่วย จัดสรรสภาพแวดล้อมที่ดีให้แก่เด็ก แต่การที่กัลยาณมิตรจะ

^{๑๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), รุ่งอรุณของการศึกษาบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย, ๒๕๔๗), ๒๑-๒๕.

มาคอยจัดสภาพแวดล้อมให้ ซึ่งรวมไป ถึงการคอยช่วยบอกช่วยเหลือกว่า หนังสือเล่มนี้คือ รายการโทรทัศน์นี้ดี แค่นี้ยังไม่พอ ยังไม่เข้าถึงเนื้อ ตัวของการศึกษา เด็กยังต้องพึ่งพาขึ้นต่อบ้างภายนอก พ่อแม่และครูอาจารย์เป็นต้น จะต้องก้าว ต่อไปให้ถึงขั้นที่ชี้แนะให้เด็กรู้จักเลือก รู้จักหาทรัพยากรมิตรด้วยตนเอง คือ รู้จักคบคน รู้จักเลือก หนังสือ รู้จักเลือกรายการโทรทัศน์ รู้จักรับเอาตัวอย่างที่ดีด้วยตนเอง ต้องถึงขั้นนี้จึงจะมั่นใจและ ไว้วางใจได้ เด็กจะไม่มีแต่กัลยาณมิตร เท่านั้น แต่จะมีกัลยาณมิตรดดา ด้วย และนี่แหละคือการศึกษาที่ แท้จริงได้เริ่มต้นแล้ว เป็นรุ่งอรุณของการศึกษา

๒) รู้จักจัดระเบียบชีวิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในสังคม คือ ความมีวินัยนั่นเอง ใน ความมีวินัยนี้ จุดสำคัญที่ควรจะเน้นก็คือ การรู้จักจัดระเบียบชีวิตของตนและรู้จักจัดระเบียบ

๓) แรงจูงใจที่ถูกต้อง คือใฝ่รู้และใฝ่สร้างสรรค์ คนเราที่จะพัฒนาชีวิตไปได้จะต้องมี แรงจูงใจ ไม่ว่าจะเรียนหนังสือ หรือจะทำอะไรสักอย่างก็ต้องมีแรงจูงใจ คือมีความอยากมีความปรารถนา เช่น นักเรียนอยากได้ประกาศนียบัตร อยากได้งานที่ดีทำ อยากมีเงินเดือนดี จึงเข้าเรียน หนังสือ จึงเลือกเรียน เลือกวิชา เลือกอาชีพ ที่ตนคิดว่าจะทำให้ได้เงินเดือนนี้เป็นความอยากหรือ ความปรารถนาที่หายาบ ๆ ตื้น ๆ ลึกลงไปกว่านั้น ถ้าเด็กมีความใฝ่รู้ อยากรู้ความจริงของสิ่งต่าง ๆ และอยากรู้วิชาการนั้น ๆ เช่น อยาก รู้กฎหมายวิทยาศาสตร์ อยากรู้ความจริงของเรื่องราวนั้น ๆ ว่า เป็นอย่างไร เขาก็จะต้องตั้งใจอ่านหนังสือค้นคว้าตำรับ ตำรา ตั้งใจทดลองสิ่งต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิด ความรู้ แรงจูงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ท่านจัดไว้เป็นอันดับที่ ๓ คือต้องมีแรงจูงใจที่ถูกต้อง

๔) พัฒนาศักยภาพของตนให้เต็มที่ พระพุทธศาสนาถือว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ คือ พัฒนาได้ ภาษาสมัยใหม่เรียกว่า มีศักยภาพ มนุษย์แต่ละคนมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาให้สมบูรณ์ ทั้งศักยภาพเฉพาะตัว คือ มีความถนัด จดเจนของตนเอง ถ้าไม่พัฒนา ไม่ฝึกฝนขึ้นมา ก็ไม่มีโอกาส แสดงออก ไม่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และศักยภาพของมนุษย์ คือ ความเป็นสัตว์ ประเสริฐที่สามารถเข้าถึงปรีชาญาณ ความดีงาม และอิสรภาพที่สมบูรณ์ ดังนั้น จึงต้องพัฒนา ศักยภาพนั้นขึ้นมา โดยมีความเชื่อมั่นตามหลักการที่ว่า มนุษย์สามารถ

พัฒนาตนได้จนเป็นสัตว์ที่ ประเสริฐ อย่างยิ่ง แม้แต่จะเป็นพุทธะก็ได้ เป็นผู้ที่ทวดา มารตลอดจนพระพรหม เคารพบูชาก็ได้ เพราะฉะนั้น ท่านจึงให้มนุษย์ฝึกฝนตนเอง เรียกว่า พัฒนาศักยภาพของตนจนสมบูรณ์ หลัก ประการที่ ๔ คือ การพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สมบูรณ์นี้ นอกจากทำให้มีการศึกษาตาม หลักการ ทัวไปแล้ว ก็ทำให้ต้องค้นหาว่าตนเองมีความถนัด มีความ สามารถด้านไหน แล้วก็พัฒนา ตนขึ้นไปให้เต็มที่แห่งศักยภาพนั้น หลักการข้อนี้ เรียกทางภาษาพระว่า อตตสัมปทา แปลว่า การทำ ตนให้ถึงพร้อม

๕) มีทัศนคติ และค่านิยมที่ดี หลักข้อนี้สำคัญมาก เพราะชีวิตและสังคมจะดำเนินไปอย่างไร จะเป็นไปตามทัศนคติ และค่านิยม คนในสังคมมีค่านิยมอย่างไร ก็หันเหวิถีของสังคมไปอย่างนั้น เช่น ในการมองภาพความเจริญ ถ้าคนในสังคมมีค่านิยมในการผลิต ก็มองภาพความเจริญ อย่างนักผลิตว่า เจริญอย่างเขา คือ ทำได้อย่างเขา ถ้ามีค่านิยมบริโภค ก็มองภาพความเจริญแบบนัก บริโภคว่า เจริญอย่างเขา คือมีกินมีใช้อย่างเขา เราต้องการสร้างค่านิยม และทัศนคติที่ถูกต้อง ทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องเริ่มด้วยอะไร ทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้อง ตามหลักของ พระพุทธศาสนา เริ่มด้วยการมองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย ซึ่งเป็นท่าทีของจิตใจที่นำมาซึ่งปัญญา และการกระทำตามเหตุตามผล เพราะเชื่อการกระทำที่เป็นไปตามกระบวนการของเหตุผลว่า ทำเหตุ อย่างไร ผลเกิดอย่างนั้น ซึ่งก็คือหลักกรรมในพระพุทธศาสนา หลักกรรมนี้ใช้กับชีวิตของคนทั่วไป พื้นฐานกว่านั้นก็คือหลักปฏิจจสมุปบาทซึ่งมองลึกลงไปอีก แต่ทั้งหมดนี้ก็เป็นกระบวนการของเหตุ ปัจจัยทั้งนั้น

๖) มีความกระตือรือร้นขวนขวาย ไม่ประมาท เราอยู่ในโลกแห่งสภาวะธรรมที่พระพุทธศาสนาบอกว่า เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลง โลกนี้เป็นสังขาร สิ่งทั้งหลายเกิดจากปัจจัย ประชุม มีแต่การเปลี่ยนแปลง ไม่หยุดนิ่ง เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เป็นอนิจจัง เมื่อสิ่งทั้งหลายเป็น อนิจจัง ไม่เที่ยงแท้แน่นอน โดยเฉพาะชีวิตของเรานี้จะเอาแน่นอนอะไรไม่ได้ พรุ่งนี้จะอยู่หรือไม่ แล้ว วันต่อไปจะเป็นอย่างไร จะอยู่ดี มีสุข หรือทุกข์อย่างไร จะเจ็บไข้ได้ป่วยหรือไม่ เราไม่รู้แท้แน่นอน เพราะฉะนั้น เราจะประมาทมิได้ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า วยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ สังขาร ทั้งหลายมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา คือเป็นอนิจจัง ไม่เที่ยง ฉะนั้น จะต้องยังความไม่ ประมาทให้ถึงพร้อม ในเมื่อสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง ไม่

รู้ว่าจะเป็นอย่างไรเมื่อไร เราจะต้องไม่ประมาท ตลอดเวลา เพราะฉะนั้น จิตสำนึกต่อความเปลี่ยนแปลงจึงนำไปสู่ความไม่ประมาท คือ ความ กระตือรือร้นชวนขวยไม่อยู่นิ่งเฉย ไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงไปเปล่า มีอะไรเกิดขึ้น ที่อาจจะเป็นเหตุ แห่งความเสื่อม ก็ไม่อยู่นิ่ง ต้องรู้เท่าทัน ต้องป้องกันแก้ไข อะไรที่เกิดขึ้น ถ้าเป็นทางมาแห่ง สุขความเจริญ ก็ต้องรีบสร้างสรรค์ จะรอช้าอยู่มิได้ จะทอดทิ้งปล่อยปละละเลยมิได้ ทำที่นี้ เรียกว่ามีจิตสำนึกต่อความเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นไปพร้อมกับความไม่ประมาท

๓) รู้จักคิดพิจารณาให้เกิดปัญญาที่จะรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง เมื่อรู้สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง เราจึงจะปฏิบัติต่อมันได้ถูกต้อง การที่มีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นนั้น เป็น เพราะเราปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายไม่ถูกต้อง ปฏิบัติไม่ถูกต้องก็เพราะไม่รู้ว่ามันคืออะไรมันเป็นไป อย่างไร มีคุณหรือมีโทษอย่างไร ทำให้ไม่รู้ว่า เราจะปฏิบัติต่อมันอย่างไร ดังนั้นจึงต้องรู้จักสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้จักโลก รู้จักชีวิต รู้จักปัญหา รู้จักเหตุของปัญหา เมื่อรู้แล้ว ก็ปฏิบัติต่อดังนั้น ทำที่ของจิตใจในการมองสิ่งต่าง ๆ ให้รู้จักคิดรู้จักพิจารณานี้ เป็นสิ่งที่จะต้องฝึก กันขึ้นให้มองให้เป็น คิดให้เป็น ให้คิดแล้วได้ปัญญา และได้คุณธรรม ข้อนี้เรียกว่า โยนิโสมนสิการ สัมปทา แปลว่า ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ เป็นหลักสำคัญประการที่ ๓

หลัก ๓ ประการนี้ เรียกว่า ธรรมที่เป็นรุ่งอรุณของการศึกษา หรือเป็นประจักษ์แสงเงิน แสงทองของชีวิตที่รุ่งเรืองดงาม ซึ่งเราจะต้องสร้างเสริมให้เกิดขึ้นแก่ตัวเด็ก หรือพูดให้ถูกกว่านั้น ว่า จะต้องช่วยให้เด็กพัฒนา ให้มีขึ้นในตัวของเขาเอง และการที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนพัฒนาตัว ของเขาขึ้นมาได้อย่างนี้ ก็คือการที่ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องจะต้องเป็นกัลยาณมิตร ให้แก่เด็กนั่นเอง และอันนี้ แผลงคือการทำหน้าที่อย่างถูกต้องของครู ของพ่อแม่ ของสื่อมวลชน และของ สังคมทั้งหมด ธรรม ที่เป็นรุ่งอรุณของการศึกษา ๓ ประการนี้

องค์ประกอบของการฝึกอบรมนั้นเป็น ที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ยิ่งการอบรมแผนใหม่มุ่งเน้นตามจิตวิทยาที่ว่า “ผู้ที่มีประสบการณ์ต่างกันมีความต้องการหรือเป้าหมายที่ต่างกัน” ดังนั้นในการฝึกอบรม จึง จำเป็นต้องใช้ประสบการณ์ของผู้เข้าอบรม เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ใช้เทคนิคและกลวิธีต่าง ๆ กระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมสะท้อน

แนวความคิด หรือแสดงความคิดเห็น จากกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งความคิด ริเริ่มและสร้างสรรค์ โดยวิทยากรเป็นผู้ประสานหรือชักจูงใจให้ประสบการณ์ หรือความคิดนั้นไปสู่ ทฤษฎีต่างๆ ที่สามารถจะนำไปปฏิบัติ ในสถานการณ์จริง ๆ สำหรับการอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนก้าวทันความคิดของผู้เข้ารับการอบรมด้วยการฝึกอบรมจะต้องประกอบด้วย องค์ประกอบ^{๔๔} ดังนี้

- ๑) มีหลักสูตร (รูปแบบ) การฝึกอบรมที่ดี และหลายหลาย รูปแบบการอบรมเป็น หัวใจของการอบรม ที่จะแปลงจุดมุ่งหมายการอบรม ออกเป็นกิจกรรม และเทคนิคต่าง ๆ
- ๒) มีวิทยากรที่ดี วิทยากรเป็นหัวใจของการอบรม ที่จะทำให้การอบรมนั้น ๆ บรรลุ เป้าหมายประสงค์มากน้อยเพียงใด หากรูปแบบการอบรมไม่ดีพอ สื่อและสถานการณ์ อบรมไม่ดีนัก แต่ได้วิทยากรที่ดียังพอจะประคองการอบรมนั้นไปสู่เป้าประสงค์ได้
- ๓) มีสื่อการอบรมที่ดี สื่อการอบรมมิใช่หมายถึงเครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ ภาพยนตร์ วีดิโอ สไลด์ แผนภูมิเท่านั้น แม้เอกสารประกอบการอบรม ก็เป็นสื่อการอบรม ทั้งสิ้น
- ๔) มีการจัดการที่ดี การจัดการหรือการบริหารการอบรมนั้นเป็นบันไดขั้นแรกของ การอบรม การอบรมหลายโครงการมีวิทยากรที่ดี รูปแบบชัดเจน แต่การจัดการไม่ดี ได้ กลุ่มเป้าหมายที่ไม่ตรงตามแผนการจัดกิจกรรมฝึกอบรมจะได้ต้องใช้บุคลากรเฉพาะอย่างที่มี
- ๕) มีการดำเนินการดี การอบรมนั้นเป็นการอบรมที่วิทยากรเป็นผู้จัด ประสบการณ์ที่มี เป้าหมายให้แก่ผู้อบรม การที่วิทยากรคนใดคนหนึ่งจะทำให้การอบรมครั้ง นั้น ๆ ได้ผลดียิ่ง วิทยากร จึงจำเป็นที่จะต้องมีการเตรียมการดี และทำงานเป็นทีม มีวิทยากร หลักและวิทยากรเสริม มีการ ประเมินผลตัววิทยากรเป็นระยะ ๆ

การพัฒนาเยาวชน เป็นการสร้างคนให้มีคุณภาพ เป็นหน้าที่สำคัญของรัฐบาล ใน ระบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะคนในระดับผู้นำ ซึ่งจะต้องเป็น ผู้บริหารแผ่นดิน และเป็น ปากเป็นเสียงแทนประชาชนทั่วไป และจะเป็นเรื่องยากเย็นเฉียวใจที่สุด หากเรามัวพากเพียร

^{๔๔} ชนะ เพชรรัตน์, “บทบาทของการฝึกอบรมของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน”, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศึกษาออกโรงเรียน, ๒๕๓๐), (อัดสำเนา).

สร้างในระดับจากผู้ใหญ่ ซึ่งต่างก็มีอินทรีย์แก่กล้าแล้วเพราะ “ไม้แก่นย้อมคัด ยาก” ฉะนั้น การสร้างผู้นำ จึงต้องพุ่งเล็งไปที่เยาวชนเป็นสำคัญ เนื่องจากเยาวชนจะต้องเป็นผู้รับ ช่วงและสืบเจตนารมณ์ต่อผู้ใหญ่ นอกจากนั้นเยาวชนมีพลังกายและพลังใจอันยิ่งใหญ่ในอันที่ก้าว ไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้งเพราะอยู่ในวัยที่กำลังเจริญเติบโต จึงมีไฟแห่งความกระตือรือร้น และความทะยานไม่หยุดนิ่ง หากไม่นำไฟนั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ก็จะเผาผลาญตนเอง และสิ่งที่อยู่รอบข้างมอดไหม้ไปในที่สุด^{๔๕}

ดังนั้น สรุปความได้ว่า เยาวชน ก็คือ บุคคลที่มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี เป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อและมีปฏิกริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าทุกอย่างที่เร็วมากไม่ว่า จะเห็นตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายถูกต้องสัมผัสอ่อนแข็ง และจิตใจที่สัมผัสกับอารมณ์ทั้งดีและไม่ดี ฉะนั้น ผู้เกี่ยวข้องเช่น ครู ผู้ปกครอง จึงควรเรียนรู้ถึงทฤษฎีที่เกี่ยวกับเยาวชน พัฒนาการและปัจจัยที่มีต่อความประพฤติของเยาวชน เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาต่างๆ ในอนาคต

๒.๒ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นแก่เยาวชน

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์มีลักษณะกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นเรื่องปกติสำหรับวัยนี้ แต่ผู้ปกครอง ครูและบุคคลที่เกี่ยวข้อง พึงรู้วิธีการปฏิบัติตนและเข้าใจต่อเด็กและเยาวชนในครอบครัว โรงเรียน เพื่อที่จะได้ให้เกิดปัญหาต่างๆ แก่เยาวชน ชุมชนและสถานศึกษา เช่น ปัญหาการใช้ความรุนแรงในกลุ่มเยาวชน ปัญหาการหนีเรียน ปัญหาการไม่เชื่อฟังผู้ปกครองและคุณครู เป็นต้น ล้วนเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองและโรงเรียนพึงรู้พฤติกรรมเหล่านี้ไว้เป็นแนวทางในการพิจารณาดูแล เอาใจใส่ และกำกับพฤติกรรมของเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมในวิถีทางที่พึงประสงค์ต่อไป

^{๔๕} วิชา มหาคุณ, การสร้างผู้นำเยาวชนในระบอบประชาธิปไตย , ในเอกสารประกอบการอบรม ผู้นำยุวพุทธเพื่อพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร :ยุวพุทธภิรมสมาคม, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕. (อัดสำเนา).

๒.๒.๑ ความหมายของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมที่อาจเป็นไปได้ในลักษณะก้าวร้าว เกร่ก่อกวน หรือเป็นไปได้ในทางถดถอยหนีความจริง เพื่อฝัน หรือเชื่องซึม เป็นพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากเกณฑ์ปกติ อันจะสร้างปัญหาให้แก่ตัวเด็กเองและผู้อื่นเด็กที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในที่นี้ คือ เด็กที่มีพฤติกรรมไม่พึงปฏิบัติในโรงเรียนรวมถึงการฝ่าฝืนกฎ และระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียน และการประพฤติที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม คำจำกัดความดังกล่าวคลุมเฉพาะพฤติกรรมในโรงเรียนเท่านั้น ไม่คลุมไปถึงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนอกโรงเรียน เด็กบางคนไม่แสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เมื่ออยู่ในโรงเรียน แต่เมื่อออกนอกโรงเรียนไปแล้ว อาจจะแสดงพฤติกรรมที่มีขอบได้^{๒๐}

๒.๒.๒ ลักษณะพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

พฤติกรรมของเด็กจะถือว่าเป็น พฤติกรรมที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์นั้น ขึ้นอยู่กับการยอมรับหรือไม่ยอมรับของสังคมที่เด็กเป็นสมาชิกอยู่ ถ้าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่สังคมยอมรับก็ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์และถ้าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับก็ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์สังคมที่เด็กเป็นสมาชิกอยู่นั้นมีอยู่หลายสังคมด้วยกัน ตั้งแต่สังคมที่ใกล้ชิดเด็กที่สุดและเล็กที่สุดคือสังคมครอบครัว ไปจนถึงสังคมอื่น ๆ ที่เด็กต้องเข้าไปเป็นสมาชิกคือสังคมเพื่อน สังคมโรงเรียนและสังคมชุมชน ตลอดจนสังคมที่กว้างใหญ่ออกไป คือสังคมชาติ^{๒๑}

ดังนั้น พฤติกรรมของเด็ก พฤติกรรมเดียวกันจึงอาจเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในสังคมหนึ่งแต่เป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในอีกสังคมหนึ่งได้ ในสังคมหนึ่งย่อมประกอบด้วยบุคคลหลาย ๆ คนทั้งที่เป็นเด็กและเป็นผู้ใหญ่ ผู้ที่จะตัดสินว่าพฤติกรรมใดของ

^{๒๐} ประดิษฐ์ อุปรมย์, การพัฒนาพฤติกรรมเด็ก, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐๐.

^{๒๑} นวลละออ แสงสุข, “การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ”. รายงานการวิจัยภาควิชาพื้นฐาน การศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

เด็กเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์จึงมีทั้งเด็กเองและผู้ใหญ่ ถ้าการตัดสินใจของเด็กและผู้ใหญ่สอดคล้องกัน การสร้างให้เกิดพฤติกรรมนั้น ๆ ของเด็กก็ทำได้ง่าย แต่ถ้าการตัดสินใจของเด็กและผู้ใหญ่ไม่สอดคล้องกัน เด็กอาจไม่สามารถแสดงพฤติกรรมตามที่ผู้ใหญ่ต้องการได้ หรืออาจพยายามต่อต้านที่จะไม่แสดงพฤติกรรมเช่นนั้นและถ้าปล่อยให้ความขัดแย้งดังกล่าวมีมากขึ้น ช่องว่างระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ดังนั้นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กและผู้ใหญ่สามารถอยู่ด้วยกันได้อย่างมีความสุขก็คือ ทั้งสองฝ่ายจะต้องพยายามทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน และปรับตัวเข้าหากันโดยปกติแทบทุกโรงเรียนจะต้องมีเด็กที่มีพฤติกรรมพึงประสงค์และ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ แต่อาจต่างกันในด้านจำนวน และความเข้มของพฤติกรรม^{๒๒}

๒.๒.๓ สาเหตุการเกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมและปัญหาทางอารมณ์ในขั้นรุนแรง มีจำนวนประมาณร้อยละ ๒.๓ ของเด็กทั้งหมดที่มีอายุอยู่ในวัยเรียน ผลจากการสำรวจพบว่า โรงเรียนประถมศึกษาในสหรัฐอเมริกา มีเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมอยู่ถึงร้อยละ ๒๕ เป็นเด็กนักเรียนชายร้อยละ ๑๘ เป็นเด็กนักเรียนหญิงร้อยละ ๗ พฤติกรรมอยู่ในขั้นไม่รุนแรงไปจนกระทั่งถึงรุนแรงมาก และส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป มีเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมอยู่ประมาณร้อยละ ๘ สำหรับโรงเรียน ในประเทศไทย จำนวนเด็กเหล่านี้ ไม่เป็นที่ทราบแน่นอนบางโรงเรียนก็มีมาก บางโรงเรียนก็มีน้อย ขึ้นอยู่กับสภาพของชุมชน ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองและมาตรฐานของโรงเรียน เราสามารถทราบได้ว่าเด็กคนใดมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์โดยการสังเกตพฤติกรรมบางประการ คือ ฝ่าฝืนคำสั่ง ระเบียบข้อบังคับของครูและโรงเรียน ทำลายทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน ล้อเลียนเพื่อนเพื่อความสนุกสนานของตนเอง ชกต่อย และรังแกเพื่อนร่วมชั้นที่เล็กกว่าส่งเสียงดัง และเสียงหัวเราะเป็นที่รำคาญ เคลื่อนไหวอยู่เสมอ อยู่นิ่งเฉยไม่ได้ เงื่องหงอย เศร้าซึมชอบเก็บตัว เงียบขรึม ไม่คุยกับใคร จี้อาย ไม่กล้าสู้หน้า ไม่กล้าพูดคุยกับเพื่อนและครู โดยปลีกตัวออกจากสังคม

^{๒๒} ประดิษฐ์ อุปรมย์, การพัฒนาพฤติกรรมเด็ก, หน้า ๒๐๓.

ลักษณะเห็นได้ชัดและเห็นได้บ่อย ๆ ในโรงเรียน ได้แก่ การก้าวร้าว อาจจะเป็น การก้าวร้าวต่อครูอาจารย์หรือต่อเพื่อน การหาเรื่องชกต่อยกัน เกเร หนีโรงเรียน กล่าววาทะ หยาบคายไม่ชอบทำงานที่ได้รับมอบหมาย ผลการเรียนต่ำ ชอบหาเรื่องทะเลาะวิวาท ยกพวก เข้าทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกันในที่สาธารณะก็มีอยู่เนื่อง ๆ เป็นการก่อความวุ่นวายให้แก่ สังคม

ในการให้คำจำกัดความของคำว่า พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ จำเป็นต้องคำนึงถึง องค์ประกอบต่าง ๆ คือ สภาพแวดล้อม พฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับในสถานการณ์อย่างหนึ่ง อาจไม่เป็นที่ยอมรับในอีกสถานการณ์หนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ เวลา สถานที่ และการปฏิบัติของ ชนกลุ่มนั้น ความคิดเห็นของแต่ละบุคคล ความคิดเห็นของคนสองคนที่มีต่อพฤติกรรมอัน เดียวกันย่อมไม่เหมือนกัน และเป้าหมายของแต่ละบุคคล ครูบางคนอาจจะเห็นการเรียนของ เด็ก เป็นสิ่งสำคัญต้องการให้เด็กเรียนดีและสอบได้ ดังนั้น การที่เด็กไม่ตั้งใจเรียน จึงเป็น ปัญหาสำหรับครูคนนี้ แต่ในทางตรงกันข้ามนักจิตวิทยาอาจจะสนใจเฉพาะในทางพฤติกรรม ของเด็กที่มุ่งที่จะแก้ปัญหา^{๒๙} เด็กที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ อาจมีสาเหตุหลายประการ การวินิจฉัยหาสาเหตุของพฤติกรรมควรกระทำด้วยความระมัดระวัง และรอบคอบ องค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมมนุษย์ ได้แก่ พันธุกรรม

๑) ปัญหาทางพฤติกรรม จะมีสาเหตุเนื่องมาจากกรรมพันธุ์มาน้อยเพียงใดนั้น ยังเป็นปัญหาที่นักพฤติกรรมศาสตร์กำลังถกเถียงกันอยู่ และยังไม่สามารถชี้ขาดลงไปได้ เนื่องจากมีองค์ประกอบอื่นๆ เกี่ยวข้องด้วย แต่อย่างไรก็ตาม กรรมพันธุ์นั้น มีความสำคัญ ต่อความสามารถพัฒนาการและการปฏิบัติตนบางประการของบุคคล ระดับสติปัญญาเป็น สิ่งหนึ่งที่นักวิทยาศาสตร์เชื่อว่าสามารถถ่ายทอดได้โดยทางพฤติกรรม

๒) ปัญหาด้านสารเคมีในร่างกาย ความไม่สมดุลของสารเคมีในร่างกายมีอิทธิพล ต่อการพัฒนากบุคลิกภาพและพฤติกรรมบางอย่าง ปัญหาด้านสุขภาพหรือความเจ็บป่วยอย่าง

^{๒๙} ผดุง อารยะวิญญู, เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม , (กรุงเทพมหานคร : แว่นแก้ว, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑-๑๒.

หนักหรือการได้รับอุบัติเหตุ ทำให้พฤติกรรมบางอย่างของคนเปลี่ยนไปได้โดยเฉพาะไป
ในทางก้าวร้าวอย่างน่ากลัว หรือมีพฤติกรรมไปในทางด้านโหดร้ายทารุณ

๓) ปัญหาด้านสภาพทางครอบครัว ครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมของ
เด็กมาก เด็กที่มาจากครอบครัวที่ยากจน อาจมีโยยของของคนอื่น เนื่องจากบิดามารดา ไม่
สามารถจะจัดหามาให้ได้ ปัญหาที่เกิดจากเด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาหย่าร้างกันหรือ
แยกกันอยู่อาจจะขาดความอบอุ่น การอบรมเลี้ยงดูก็มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของเด็กมาก
เด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาตามใจ และประคบประหงมมากจนเกินไปจนกลายเป็น
คนที่ทำอะไรเองไม่เป็น เด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดามีอารมณ์ร้าย อาจแสดงออกใน
ลักษณะของความรุนแรงเหวี่ยงทางอารมณ์ โกรธ ก้าวร้าวการทะเลาะวิวาทกันของบิดามารดา
ปัญหาที่เกิดจากสมาชิกคนสำคัญอื่น ๆ ในครอบครัว การแข่งขันชิงดีชิงเด่นกันระหว่างพี่น้อง
การให้ความรักแก่ลูกทุกคนไม่เท่ากัน บิดามารดาขาดการดูแลเอาใจใส่ต่อลูกอย่างเพียงพอ
ปัญหาเหล่านี้ ล้วนมีผลอันสำคัญยิ่งต่อพฤติกรรมของเด็ก

สังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก เป็นที่
น่าสังเกตว่าเด็กที่เกิดและเจริญเติบโตขึ้นมาในสังคมชนบท เป็นเด็กที่สร้างปัญหาให้แก่สังคม
น้อยกว่าเด็กที่เกิดและเติบโตขึ้นมาในสังคมเมืองใหญ่ ในปัจจุบัน ชาวชนบทเป็นจำนวน
มากได้อพยพเข้ามาทำงานในเมืองเพื่อหางานทำหรือเพื่อเรียนต่อ เมื่อมาพบสภาพความ
เป็นอยู่แบบในเมืองซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากความเป็นอยู่ที่เคยชินในชนบท อาจจะปรับตัวให้
เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ไม่ได้ เด็กที่อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี เช่น อยู่ในชุมชนแออัดที่
มีเพื่อนบ้านเป็นคนเถร อันธพาล คำของผิดกฎหมาย อาจจะชักจูงให้เด็กมีพฤติกรรมไป
ในทางที่ไม่ถูกไม่ควรได้ความต้องการของบุคคล^{๒๔}

ความต้องการของบุคคลมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลผู้นั้นความต้องการพื้นฐาน
ของมนุษย์มีอยู่ ๔ อย่าง คือ ความต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค แต่
นักจิตวิทยาสมัยใหม่ได้ผนวกเอาความต้องการทางเพศเอาไว้ในความต้องการพื้นฐานของ

^{๒๔} ประเวศ วะสี, การพัฒนาการศึกษาในอนาคต ในแนวทางการพัฒนาการศึกษาในอนาคต,
(กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๓), หน้า ๓๔-๓๕.

มนุษย์ด้วย นอกจากความต้องการพื้นฐานที่กล่าวมาแล้ว มนุษย์เรายังต้องการสิ่งอื่นอีก เช่น ต้องการความรัก ต้องการยอมรับในสังคม การมีหน้ามีตาเป็นที่นับถือของคนทั่วไป เด็กนักเรียนก็เช่นเดียวกัน ทุกคนต้องการความรักจากครู ต้องการการยอมรับจากเพื่อน เด็กที่ไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อน อาจจะแสดงออกในรูปพฤติกรรมหลายแบบเพื่อให้เป็นจุดเด่น และได้รับความสนใจจากครูและเพื่อน บางครั้งก็มีพฤติกรรมไปในทางที่ไม่เป็นที่ยอมรับ ขัดกับสังคม

สรุปได้ว่า สาเหตุการเกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของบุคคล มีสาเหตุมาจาก พันธุกรรมจากความไม่สมดุลของสารเคมีในร่างกาย สภาพของครอบครัว สภาพสังคม สิ่งแวดล้อม และจากความต้องการของตัวเองบุคคลเอง คือ ความต้องการปัจจัย ๔ ซึ่งแต่ละบุคคลต่างก็มีความต้องการที่ไม่เหมือนกัน

๒.๒.๔ พฤติกรรมที่เบี่ยงเบน

พฤติกรรมเบี่ยงเบน หมายถึง พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กวัยรุ่น พฤติกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กปรับตัวต่อชีวิตภายนอกได้ยาก และการมีพฤติกรรมเช่นนั้น ทำให้เด็กขาดความสุขในขณะนั้นหรือในเวลาต่อมา และพฤติกรรมนั้นเป็นที่หนักใจหรือขัดต่อบุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมหรือสังคมปัญหาของเด็กวัยรุ่น แบ่งออกเป็นปัญหาที่แตกต่างกัน ๒ ประการ ดังนี้

๑) ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในตัวของเด็กเอง อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ของเด็ก ทำให้เด็กเกิดความกังวล ชอบหลบหน้าผู้ใหญ่ ชอบอยู่คนเดียวเพื่องั่งเพื่อฝัน ในเวลากลางคืนจะนอนไม่หลับ หรือเมื่อหลับแล้วก็ฝันร้ายผวาตื่นตอนดึก และนอนไม่หลับอีกเป็นเวลานาน ความไม่สบายใจเหล่านี้ จะทำให้เด็กเกิดความทุกข์ และในที่สุดก็กลายเป็นเด็กเก็บตัว ถ้าไม่ได้รับความเข้าใจ และเห็นอกเห็นใจจากผู้ใหญ่ที่ไม่มีความสุข ไม่พอใจในชีวิตของตน และเข้ากับผู้อื่นไม่ได้ อาจจะมีอาการของโรคประสาทหรือในรายที่ได้รับความกระทบกระเทือนรุนแรงอาจเป็นโรคจิตได้

๒) ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนของสังคม ความประพฤติที่เป็นภัยต่อสังคม เช่น การเป็นเด็กดี ไม่อยู่ในโอวาท โดยอ้างว่าเป็นวิถีทางประชาธิปไตย การลักขโมย การเล่นเกมพนัน การคลั่งนักร้อง นักมวย การนำเอาหนังสือ และภาพอันไม่สมควรเข้ามาในโรงเรียน ตลอดจนการตั้งแก๊งอันธพาล ก่อความสงบของประชาชน การสมคบกันตีชิงวิ่งราวการชู้กรรโชก และขโมยทรัพย์สินจากห้างร้านสาเหตุที่ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้น^{๒๕} ส่วนสาเหตุของความเบี่ยงเบน มี ๓ ประการ คือ ๑) สภาพสังคม อันได้แก่ความเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งในด้านค่านิยมต่าง ๆ เทคโนโลยีและวัฒนธรรมใหม่ ๆ ที่เผยแพร่เข้ามา รวมทั้งสภาพทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบและแข่งขันกัน ๒) สภาพครอบครัวที่เป็นปัญหา เช่น สภาพที่บิดามารดาต้องแยกกันอยู่ เนื่องจากความจำเป็นในด้านอาชีพ ความแตกร้างในครอบครัว การดิ้นรนเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทำให้บิดามารดาไม่มีเวลาที่จะอบรมบ่มจิตใจแก่บุตรธิดา ๓) สภาพในโรงเรียน โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมและพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น ในตัวนักเรียน แต่เนื่องจากกระบวนการเรียนการสอนนักเรียนเป็นจำนวนมากทำให้ครูรู้จักนักเรียนแต่ละคนไม่ถ่องแท้ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนส่วนใหญ่เป็นไปอย่างผิวเผิน การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนจึงไม่มีผลเท่าที่ควร^{๒๖}

ส่วนพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน ซึ่งมักปรากฏในนักเรียน มีสาเหตุมาจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้

ก) เด็กมีความก้าวร้าว อาการที่แสดงออก ได้แก่ ชอบก่อเรื่องทำความยุ่งยากกับผู้อื่น ต้องการแสดงออกในแบบฉบับของเขาคือต้องการอวดตัว ชอบด่าหาติเตียนและกล่าวโทษผู้อื่น ชอบทุบตีและรังแกเด็กอื่น ชอบทะเลาะวิวาท ชอบทำลายความสงบของชั้นเรียน และก่อกวนการสอนของครู มักจะชอบขโมยและพูดปด มักทำลายข้าวของที่เป็นทรัพย์สิน

^{๒๕} สมพร สุทัศน์ย์, *จิตวิทยาการปกครองชั้นเรียน*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๕๑-๕๔.

^{๒๖} กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, *การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๓๕), หน้า ๑๔.

สมบัติส่วนตัว หรือส่วนรวมให้เสียหาย ซึ่งมีสาเหตุที่อาจเป็นไปได้สำหรับเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว ได้แก่ บิดามารดาเข้มงวดกวดขัน เคร่งครัดหรือเจ้าระเบียบเกินไปทำให้เด็กเกิดความกลัว ไม่กล้าแสดงความรู้สึกเหล่านั้นก็มาแสดงกับเด็กอื่น บิดามารดาหรือผู้ปกครอง ใจอ่อน รัก ตามใจ และปล่อยลูกจนเกินไปทำให้เด็กเกิดความกลัว ไม่แสดงความรู้สึกเหล่านั้นก็มาแสดงกับเด็กอื่น บิดามารดาซึ่งบางครั้งกวดขันลูกมากเกินไป บางครั้งก็ปล่อยลูกจนหลงความรู้สึกขาดความรักความอบอุ่นจากบิดามารดา ไม่มีความสุขเนื่องจากความไม่สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ความไม่ชอบหน้าครู ความรู้สึกในอารมณ์ที่คอยสงสัยและคิดว่าคนอื่นไม่เป็นมิตรที่ดีต่อตน

ข) เด็กติดยาเสพติด จากการศึกษาถึงเหตุของการเริ่มใช้ยาเสพติดครั้งแรก หรือสอบถามผู้ติดยาเสพติด มักได้รับคำตอบว่าถูกชักชวนบ้าง อยากทดลองดูว่าฤทธิ์เดชของมันเป็นอย่างไรมากกว่าถูกหลอกหลวง ให้เสพติดไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์บ้าง เพราะความคึกคะนองอยากเป็นคนเก่งกาจบ้าง ฯลฯ อาจประมวลสาเหตุของการติดยาเสพติดได้ว่า เนื่องจากสาเหตุ ๔ ประการ ดังนี้

(๑) ติดเพราะยาซึ่งมีคุณสมบัติทำให้ติดเอง นั่นคือ เมื่อเสพยาเสพติดเข้าสู่ร่างกายจะทำให้ผู้เคยเสพยาติดต้องใช้อย่างต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ ผู้เข้าไปคลุกคลีกับยาเสพติดแม้จะมีสุขภาพดี มีความตั้งใจแน่วแน่จะไม่ยอมให้ติด บางครั้งผู้นั้นก็อาจติดได้เช่นกัน

(๒) ติดเพราะสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมเป็นอิทธิพลที่สำคัญยิ่งในการผลักดันให้บุคคลใช้ยาเสพติด เป็นต้นว่า ในละแวกที่อยู่อาศัยมีแต่การค้าขายเสพยาติดอยู่รอบด้าน ในครอบครัวเดียวกันมีผู้ใช้ยาเสพติด เพื่อนนักเรียนร่วมห้อง ร่วมชั้นใช้ยาเสพติดกันเสมอๆ ดังนั้นจึงมักจะพบว่าเมื่อมีนักเรียนในชั้นเริ่มใช้ยาเสพติดไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตาม จำนวนผู้ใช้ยาเสพติดจะเพิ่มจำนวนขึ้นเสมอ

(๓) ติดเพราะจิตใจและร่างกายของผู้นั้น สาเหตุทางด้านจิตใจ นับเป็นสาเหตุของการใช้ยาเสพติดที่สำคัญยิ่งในบุคคลวัยรุ่นหรือเยาวชน ธรรมชาติของมนุษย์เราในระยะเติบโตจะมีความอยากรู้อยากเห็น ความอวดดี อยากทดลองเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ประกอบกับสภาพจิตใจที่ถูกกล่อมเกลามาตั้งแต่เล็กแต่น้อย ทำให้บางคนมีปฏิกิริยาโต้ตอบ กลายเป็นเกรงหัวคือ

ยิ่งว่าเหมือนยิ่งๆ เพราะฉะนั้น ผู้ปกครองบิดามารดาและครูอาจารย์ในโรงเรียน บางครั้งจะพบว่านักเรียนบางคนซึ่งเป็นเยาวชนหรือบุคคลวัยรุ่นจำพวกนี้ จะพยายามใช้ยาเสพติดทั้ง ๆ ที่ทางโรงเรียนได้พร่ำสอนถึงโทษของยาเสพติด และทั้ง ๆ ที่แนะนำห้ามปรามแล้วก็ตาม ส่วนสาเหตุ ทางด้านร่างกายนั้นก็มีส่วนช่วยผลักดันให้ใช้ยาเสพติดได้บ้าง เช่น เจ็บป่วยเรื้อรัง ไม่ไปหาแพทย์รับการรักษา แต่มีบุคคลอื่นแนะนำให้ใช้ยาเสพติดรักษาแทน กลุ่มชนบางพวก เช่น ในระหว่างชนชาวเขาหรือชาวไทยภูเขา ไม่มีการรักษาโรคแบบแผนปัจจุบัน มักนิยมสูบฝิ่นเพื่อบำบัดอาการเจ็บไข้ต่าง ๆ เป็นต้น

(๔) คิดเพราะเยาวชนเหล่านี้อยู่ในครอบครัว ๒ ประเภท คือ

ก. ครอบครัวที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่มีเวลาให้บุตรหลานยุ่งเกี่ยวกับการงาน หรือครอบครัวที่มีการหย่าร้าง แยกกันอยู่หรือไม่เป็นตัวเป็นตน อยู่คนละทิศละทาง สิ่งที่แสดงออกมาในรูปเดียวกัน คือ เด็กขาดความอบอุ่น ความเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ความสัมพันธ์ของบุคคลที่จะเป็นที่ปรึกษาได้ สิ่งเหล่านี้เยาวชนต้องการอย่างยิ่ง แต่เขาไม่ได้รับถึงแม้บางครั้งครอบครัวจะมีเงิน หรือสิ่งของให้ แต่ก็ไม่สามารถจะทดแทนกันได้ จึงต้องหาความรักนอกบ้านซึ่งการติดยาเสพติดเป็นวิธีการหาทางออกอย่างหนึ่งในอีกหลาย ๆ อย่าง

ข. ครอบครัวที่ให้ความรักแก่บุตรหลานมากเกินไป เยาวชนที่มาจากครอบครัวอย่างนี้ จะไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่สามารถตัดสินใจ หรือแก้ปัญหาข้อข้องใจของตนเองได้ เพราะทุกอย่างบิดามารดาหรือผู้ปกครองทำให้ทั้งสิ้น การให้ความรักแก่บุตรหลานที่ผิด ซึ่งมีอันตรายอย่างยิ่ง เด็กถูกล้อว่ายังเป็นลูกแหงหรือทำอะไรไม่เป็นเลย โดยเฉพาะเด็กผู้ชายเป็นเรื่องการเสียศักดิ์ศรีอย่างยิ่ง แต่เยาวชนไม่สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้กับบิดามารดาได้ ถึงแม้จะมีความกลัดกลุ้มใจพูดกันไม่เข้าใจ ซึ่งเข้าใจไปคนละอย่างซึ่งมีความขัดแย้งในใจ ไม่ทราบว่า จะใช้การแสดงความเข้มแข็งออกโดยวิธีไหนก็หันไปลองใช้ยาเสพติด เมื่อคิดแล้วมีความรู้สึกว่าคุณเชื่อมั่นในตัวเองมากยิ่งขึ้นเป็นตัวของตัวเอง กระทำสิ่งต่าง ๆ ได้เองโดยไม่ต้องมีใครมาสั่งหรือทำให้ ซึ่งจะทำให้เขาสบายใจและจิตใจในรสของยาเสพติดอย่างยิ่ง

(ค) เด็กหนีเรียน สภาพการณ์ทางบ้านและทางโรงเรียนที่เป็นภัยต่อจิตใจของเด็ก โดยมากมักจะเป็นเหตุให้เด็กหนีโรงเรียน เด็กหนีโรงเรียนได้แก่ เด็กที่มีสภาพเป็นนักเรียนแต่

ไม่ไปโรงเรียนโดยปราศจากเหตุผลที่ชอบ และไม่ได้รับความยินยอมจากพ่อแม่ หรือ ผู้ปกครอง การหนีโรงเรียนเป็นพฤติกรรมที่ขัดกับความต้องการของชุมชน จึงจัดอยู่ในพวกเกเรประเภทหนึ่ง แต่ยังเบากว่าความเกรงชนิดอื่น เช่น การทำร้ายร่างกาย หรือทำลายข้าวของของคนอื่น ความเกรงของเด็กหนีโรงเรียน เป็นไปในรูปของการงดเว้นการกระทำตามหน้าที่ คือ ไม่ไปโรงเรียน ไม่ใช่เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้อื่นแต่อย่างใด สาเหตุสำคัญของเด็กที่หนีโรงเรียน คือ (๑) สภาพการณ์ทางโรงเรียน เด็กที่หนีโรงเรียนเป็นเด็กที่มีทัศนคติลบ (Negative) ต่อโรงเรียน คือ เด็กรู้สึกไม่ชอบโรงเรียน อาจเป็นเพราะโรงเรียนสกปรกรกรุงรัง เปลาเปลี่ยว ห้องเรียนทึบ เครื่องใช้ไม่สะอาดในการเรียนการสอนไม่น่าสนใจ บริการต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดหาให้ไม่เพียงพอเท่าที่ควร เช่น อาหารจำหน่ายไม่พอเพียงกับจำนวนเด็ก สถานที่เล่นกีฬามีจำกัดห้องน้ำมีไม่เพียงพอ ห้องสมุดไม่มี เป็นต้น นอกจากนี้ การหนีโรงเรียนยังเนื่องมาจากการที่เด็กทำการงานอะไร ๆ ของโรงเรียนไม่สำเร็จ (Failure) ไม่เคยมีความภูมิใจในผลงานที่ทำเสียเลย เช่น ทำเลขไม่ถูก ภาษาอังกฤษก็ทำไม่ได้ เล่นกีฬาก็ไม่ได้รับการยกย่อง ครูเลยไม่เคยเห็นคุณค่างานของตน ครั้นหันไปตีสนิทกับเพื่อนฝูง เพื่อนก็หน้าหนี จะเห็นได้ว่าความต้องการทางอารมณ์ (Emotion Need) และทางสังคม (Social Need) ของเด็กไม่ได้รับการตอบสนอง ความผิดหวังจากความสำเร็จในการทำงาน ในชั้นเรียน และการที่เพื่อนฝูงห่างเหิน เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กท้อใจ และทำให้รู้สึกว่าในโรงเรียนนั้น ๆ ไม่เห็นมีอะไรที่น่าชื่นชมยินดี ไม่น่าจะอยู่อย่างมีความสุขเสียเลย จึงอยากหลบไปเสียให้พ้นจากสถานการณ์ทำให้เขาเกิดความรู้สึกคับข้องใจ นั่นคือการหนีโรงเรียน

(๒) สภาพการณ์ทางบ้าน เด็กหนีโรงเรียน มักเป็นเด็กที่ไม่อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ เหตุอันเนื่องมาจากการปกครองไม่ดีภายในบ้าน เช่น พ่อแม่ตามใจจนเกินไป เป็นหลานคนโปรดของย่าหรือยาย ที่พ่อแม่ไปแต่ต้องไม่ได้ หรือเป็นเด็กที่พ่อแม่ใช้การปกครองที่เข้มงวด มีการเมียนดิจนกลายเป็นเด็กที่เรียกว่า “ดื้อนไม้” มีปฏิกิริยาต่อต้านเกิดขึ้น เมื่อถึงขั้นนี้แล้ว จะไม่เพียงแต่หนีโรงเรียนอย่างเดียว อาจมีพฤติกรรมที่เป็นปฏิกิริยาต่อสังคมอย่างอื่นตามมาด้วย

สภาพการณ์ทางบ้านที่ทำให้เด็กหนีโรงเรียน ได้แก่ ครอบครัวที่ย่ำแย่อยู่บ่อย ๆ แม่ออกไปทำงานนอกบ้าน บ้านแตกหรือ Broken Home เช่น พ่อแม่ไม่ปรองดองกัน ทะเลาะ

กันบ่อย ๆ หรือ หย่าร้างกัน พ่อมีภรรยาหลายคน เด็กไม่ได้อยู่กับแม่ในวัย ๑-๕ ขวบ เป็น บุตรคนหัวปีหรือบุตรคนเดียวในครอบครัว เด็กที่อยู่ในสภาพการณ์ทางบ้าน มีลักษณะ ดังกล่าวนี้นี้ เป็นเด็กที่หัวเหวขาดสิ่งยึดเหนี่ยวพึ่งพาเพื่อความปลอดภัย ขาดความสุข ไม่มีอะไร น่าอภิรมย์ชมชื่นภายในบ้านเสียเลยเป็นเด็กที่มีความคับข้องใจตลอดเวลา มีความรู้สึกชิงชัง เกียดแค้นสังคม เห็นสังคมเป็นศัตรู และ สังคมของเขาก็คือโรงเรียน จึงต้องหลบหนีไปเสีย ให้พ้น คือการหนีโรงเรียน

๒.๒.๕ ปัจจัยที่ทำให้พฤติกรรมเบี่ยงเบน

พฤติกรรมที่พัฒนาไปตามวัยนั้น นับได้ว่า เป็นพฤติกรรมปกติ แต่พฤติกรรม บางอย่างเบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติจนกลายเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ พฤติกรรม ดังกล่าวควรได้รับการแก้ไขการที่เด็กประพฤติผิด (Misbehavior) หรือมีพฤติกรรมที่ไม่พึง ประสงค์ ตามความคาดหวังของสังคมนั้น สืบเนื่องมาจากปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่พึง ประสงค์ ๒ ประการ ได้แก่ ปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล คือ ตัวเด็กเอง และปัจจัยที่เกิด มาจากภายนอกตัวบุคคล ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมรอบตัวของเด็ก ได้แก่ บ้าน โรงเรียน สังคม สื่อมวลชน^{๒๗} ดังนี้

๑) ปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล หรือในตัวเด็ก เป็นสิ่งที่ติดตัวเด็กมาแต่กำเนิด (Constitutional factors) เช่น เพศ สติปัญญา รูปร่างหน้าตา ความสามารถเฉพาะตัว ฯลฯ สาเหตุที่เกิดจากตัวเด็กแบ่งได้ ๒ ทาง คือ ทางกาย ได้แก่ ร่างกายผิดปกติ แคระแกน เตี้ยหรือ สูงเกินไป สมอทิบ ปัญญาอ่อน โรคทางสมอง ขาดอาหาร ขาดออกซิเจน โรคบางอย่างทำให้ ร่างกายไม่สมประกอบ เช่น นิ้วคู้ง ปากแหว่ง ตาเข ฯลฯ ทำให้เด็กมีปมด้อย จึงหาทางแสดง ปมเด่นอาจจะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ให้เป็นที่รบกวนห้องเรียน เช่น พุดเสียงดัง ก้าวร้าว รังแกผู้อื่น เป็นต้น เด็กที่สมอทิบ ปัญญาอ่อน ขาดอาหาร จะทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์ เช่น เศร้าซึม หงุดหงิด ใจอารมณ์ ฯลฯ ทางใจ เกิดจากการสูญเสียพ่อแม่ บุคคลอันเป็นที่

^{๒๗} สมพร สุทัศนีย์, จิตวิทยาการปกครองชั้นเรียน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๕๑.

รัก หรือเกิดจากการความน้อยเนื้อต่ำใจที่ไม่ได้รับความรัก ความเอาใจใส่ จึงทำให้กลายเป็นเด็กเกียบขี้น ไม่พูดจา และแยกตัวออกจากสังคมในที่สุด

๒) ปัจจัยที่เกิดจากนอกตัวบุคคล ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมทางครอบครัว โรงเรียน และสังคม มี ๒ ด้าน ได้แก่

ก. ด้านสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา บ้านที่พ่อแม่รักใคร่ปรองดองกัน ย่อมทำให้เด็กมีความสุข มีความมั่นคงทางจิตใจ แต่หากบ้านมีลักษณะเป็นบ้านแตก คือ พ่อแม่แยกกันอยู่หรืออยู่ด้วยกันแต่ทะเลาะวิวาทกันไม่เว้นแต่ละวัน ลูก ๆ ไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควร ย่อมทำให้เด็กมีปัญหาทางอารมณ์และแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่าง ๆ สาเหตุของการทะเลาะเบาะแว้งของพ่อแม่เนื่องมาจาก พ่อแม่มีวามในอบายมุข เช่น พ่อดื่มเหล้า แม่เล่นการพนัน พ่อแม่มีฐานะยากจน ต้องหาเช้ากินค่ำ ขาดการเอาใจใส่ดูแลลูก เด็กมี ปัญหาทางอารมณ์และกลายเป็นเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม พ่อแม่ที่มีฐานะดี แต่มักยุ่งอยู่กับการทำงาน ธุรกิจ หรือภาระทางสังคม มากเกินไป

ข. ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูย่อมแตกต่างกันไปตามลักษณะนิสัย ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ถ้าพ่อแม่ยากจน ก็มักจะไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนลูกพ่อแม่ฐานะร่ำรวยบางรายก็เลี้ยงดูลูกดีเกินไปจนลูกช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ บางรายมีธุรกิจมาจนไม่มีเวลาดูแลลูก ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูจึงมีลักษณะต่างกัน ดังนี้

๑) การปกครองที่เข้มงวดกดขี่เกินไป เด็กจะกลายเป็นคนที่ไม่กล้าเพราะเมื่อเด็กทำอะไรพ่อแม่มักจะเห็นว่าผิดแบบแผน ระเบียบกฎเกณฑ์ไปเสียหมด มักจะเป็นกับครอบครัว สมัยเก่าที่ยึดถือประเพณีโบราณเด็กจะกลายเป็นคนที่เกียบ ขี้นหรือ เมื่อมาอยู่ที่โรงเรียน จะกลายเป็นคนที่ใจน้อย หงุดหงิด ทนคนอื่นไม่ได้ ในที่สุดจะกลายเป็นเด็กที่ชอบอยู่คนเดียวเงียบ ๆ และหนีสังคม

๒) การปกครองตามสบาย เด็กจะทำอะไรก็ได้ พ่อแม่จะไม่ดุ ไม่ว่าจะผิดหรือถูก เด็กจะกลายเป็นคนไม่มีระเบียบ ชุกชานจนเกินเหตุ ไม่รู้จักเกรงใจผู้อื่น ไม่มีมารยาท ผลที่สุดเข้ากับเพื่อนไม่ได้

๔) การปกครองที่ไม่คงเส้นคงวา จากการกระทำอย่างเดียวกันของเด็กบางครั้งเด็ก จะได้รับการดู ตำหนิ บางครั้งพ่อแม่ก็เฉย ๆ บางครั้งก็ได้รับคำชมเชย ทำให้เด็กเกิดความไม่ แน่ใจ ไม่มั่นใจ ขลาดกลัว และวิตกกังวล ในที่สุดจะกลายเป็นคนเงิบขี้นัย แยกตัวและหนี สังคมได้เช่นกัน

๕) การชอบเยาะเย้ยถากถางเมื่อเด็กทำผิด ทำให้เด็กไม่มีความมั่นใจ ก้มก้มและ เก็บกดความรู้สึกเอาไว้ เมื่อมีโอกาสจะแสดงในลักษณะก้าวร้าวรุนแรงและเจ้าอารมณ์ เพื่อที่จะระบายความคับแค้นนั้น ๆ

๖) การใช้อำนาจเขี้ยนนติและดูค่ามักจะเกิดจากพ่อแม่ที่มีฐานะไม่ดีการศึกษาต่ำ เมื่อมีอารมณ์โกรธแค้นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะหาทางระบายกับลูก ๆ ทำให้เด็กโกรธแค้นและ เก็บกดความรู้สึกเอาไว้ เมื่อมาอยู่ที่โรงเรียนจะมีกิริยาก้าวร้าว ชอบแกล้ง และแหย่เพื่อนเพื่อ ชดเชย การกระทำของพ่อแม่ที่เคยโหดร้ายต่อคน

๗) การเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (ignore) พ่อแม่ไม่ให้ความสนใจเพราะรัก งานมากกว่า จึงไม่มีเวลาให้ลูก ๆ เหตุนี้จึงทำให้เด็กกลายเป็นคนขี้อาย ไม่กล้าพูดกับคนอื่น เพราะไม่เคยปฏิบัติตนเช่นนั้นกับพ่อแม่ และมักจะทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องความสนใจ ตลอดเวลา

ค. จำนวนสมาชิกในครอบครัว ถ้าสมาชิกในครอบครัวมากเกินไปทำให้เกิดการ แย่งชิงความรัก เด็กคนใดได้รับความรักน้อยก็เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ เจ้าคิดเจ้าแค้น เก็บกด และมีปัญหาทางอารมณ์ แต่ถ้าครอบครัวใดมีสมาชิกน้อยเกินไป เช่น มีลูกคนเดียว เด็กก็จะไม่ มีเพื่อนเกิดความว้าเหว่ จึงต้องออกจากบ้านไปหาเพื่อน และมักจะไม่เป็นตัวของตัวเอง ทำ อะไรมักยอมตามคนอื่นเสมอ สรุปลักษณะสัมพันธภาพในครอบครัว โดยมีตัวแปรเกี่ยวกับ ขนาดของครอบครัว^{๒๘} จากผลการวิจัยต่าง ๆ ดังนี้

(๑) ครอบครัวที่มีลูกคนเดียว ลูกมักได้รับความทุกข์ทรมานจากการปกป้องมาก เกินไปนอกจากนั้นพ่อแม่ยังมีความหวังกับลูกมากด้วย ในอีกลักษณะหนึ่ง พ่อแม่ก็มี

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘-๘๙.

ความสัมพันธ์กับลูกแบบประชาธิปไตยมากกว่าแบบเผด็จการ พ่อแม่ของลูกคนเดียวมีแนวโน้มตามใจลูกมากโดยการให้สิทธิพิเศษรวมทั้งวัตถุสิ่งของต่าง ๆ เพราะลูกคนเดียวมักเป็นที่ภาคภูมิใจของพ่อแม่ปู่ย่าตายายลูกคนเดียวมักได้รับความสุขอย่างเต็มที่ โดยปราศจากความขัดแย้งที่บ้านและไม่มีพี่น้องมาทะเลาะเบาะแว้งกันด้วย

(๒) ครอบครัวขนาดเล็กที่มีลูก ๒-๓ คน ครอบครัวเล็ก มักมีความสัมพันธ์ในลักษณะประชาธิปไตย การควบคุมสมาชิกทำให้สมาชิกมีความมั่นใจในการแสดงออกถึงความคิดและความรู้สึกอย่างมีอิสระ ครอบครัวขนาดเล็กมักมีสถานะทางเศรษฐกิจดีกว่าครอบครัวใหญ่ พ่อแม่สามารถดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง ทำให้เด็กเจริญเติบโตอย่างไม่มีปัญหา พ่อแม่มักส่งเสริมความสำเร็จแต่ก็รู้สึกผิดหวังถ้าลูกล้มเหลว ซึ่งก่อให้เกิดความยุ่งยากใจในครอบครัว

(๓) ครอบครัวขนาดใหญ่ มีสมาชิกตั้งแต่ 6 คนขึ้นไป ฉะนั้นจึงต้องมีการควบคุมในลักษณะเผด็จการ วัยรุ่นในครอบครัวใหญ่มักได้รับการคุ้มครองน้อยกว่าครอบครัวเล็ก และเนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างลำบาก จึงทำให้ต้องมีการจำกัดในเรื่องการพักผ่อนหย่อนใจ

ง. ลำดับที่ในการเกิด ลูกคนโต ย่อมเป็นที่ใกล้ชิดสนิทสนม เป็นที่รักและไว้วางใจของพ่อแม่มักจะเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่การงาน เพราะได้รับหน้าที่เลี้ยงดูน้องมาก่อน แต่มักจะเอาแต่ใจตัว ใจน้อย ลูกคนกลาง เกิดมาในขณะที่พ่อแม่ไม่ค่อยเอาใจใส่ มักจะเกิดความอิจฉาและมีนิสัยชอบแข่งขัน ถ้าพบความผิดหวังจะกลายเป็นคนก้าวร้าวรังแกผู้อื่นลูกคนสุดท้องได้รับการทะนุถนอมมาก จึงทำให้ลูกคนสุดท้องปรับตัวไม่ค่อยได้ เอาแต่ใจ และมักมีพฤติกรรมไม่สมวัย ลูกคนสุดท้องได้รับการตามใจจนเหลือ แม้จะมีความเชื่อมั่นในตนเองแต่ก็มีความรับผิดชอบน้อย มักจะเอาแต่ใจตัวเสมอ^{๒๕}

^{๒๕} สุพัตรา สุภาพ, ปัญหาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐.

ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ครอบครัวที่ยากจน มักมีผลต่อการพัฒนาการของเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม เนื่องจากครอบครัวที่ขาดเงินไม่สามารถหาอาหารและสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาการทางร่างกายของวัยรุ่นได้ ในขณะที่ร่างกายกำลังเจริญเติบโต ร่างกายต้องการอาหารที่มีคุณภาพสูง ซึ่งถ้าระหว่างนี้วัยรุ่นไม่ได้รับอาหารอย่างสมบูรณ์แล้วอาจทำให้พัฒนาการช้ากว่าปกติ และอาจทำให้สัดส่วนของร่างกายไม่เป็นไปตามปกติด้วย ทางด้านจิตใจนั้น วัยรุ่นที่ครอบครัวมีฐานะยากจนมักจะเป็นคนคิดมาก อิจฉาริษยาคนที่ฐานะดีกว่า อาจผลักดันให้เด็กเกิดนิสัยเป็นคนชอบลักขโมยได้ ทางด้านสังคมนั้น เด็กที่ฐานะยากจนจะไม่สามารถเข้าร่วมสังคมกับเพื่อนฝูงได้ เพราะมักคิดถึงปมด้อยของตนเองและกลัวว่าคนอื่นจะรังเกียจตน ทำให้ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมักเก็บตัวอยู่คนเดียวเงียบๆ^{๓๐}

๒) ด้านสภาพแวดล้อมทางโรงเรียน ตัวนักเรียนซึ่งเป็นคนที่มีปัญหาดังกล่าวมาแล้ว ตัวนักเรียนหมายความว่าเพื่อนร่วมชั้นที่เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีด้วย ครู คือผู้ที่ทำหน้าที่สั่งสอน อบรม และขัดเกลานิสัยของเด็กในสภาพแวดล้อมของห้องเรียน ครูย่อมมีอำนาจสิทธิ์ขาดในการควบคุมชั้นเรียน บางครั้งครูคนหนึ่งเข้าสอนเด็กจะไม่ชุกชน แต่ครูอีกคนเข้าสอนเด็กจะไม่สนใจฟัง และมีพฤติกรรมแปลก ๆ ส่วนใหญ่ครูคิดว่าเด็กประพฤติ ไม่ดี เพราะตัวเด็กและสาเหตุที่บ้าน ครูไม่เคยคิดเลยว่าเพราะตัวครูเองสาเหตุที่ครูทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา กล่าวคือ

(ก) สอนไม่ดี ครูบางคนไม่มีการเตรียมการสอน ทำให้บทเรียนน่าเบื่อหน่าย กิจกรรมไม่น่าสนใจ หรือไม่มีกิจกรรมใดเลย เด็กวัยรุ่นมักจะทนไม่ได้ที่จะเรียนกับครูที่น่าเบื่อ และจะแสวงหากิจกรรมที่ตื่นเต้นแทน

^{๓๐}วิชา มหาคุณและวัชรินทร์ บึงเจกวิญญูสกุล, ผลกระทบของเด็กถูกระทำ ทารุณกรรม : มาตรการป้องกันแก้ไขศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนที่เคยต้องคดี , (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสวัสดิการเด็กในประเทศไทย, ๒๕๓๓), หน้า ๑๕.

(ข) ไม่ยุติธรรม เด็กวัยรุ่นจะแสดงความไม่พอใจออกมาอย่างมากหากพบว่าครูลำเอียง เลือกว่ารักมากกว่าชัง รักคนเรียนเก่ง คำว่ากระทบกระทั่งเปรียบเปรยเด็กที่เรียนอ่อนมีการมอบหมายงานที่ไม่เสมอภาคกัน หรือการให้คะแนนไม่ยุติธรรม

(ค) ครูแต่งกายไม่เหมาะสม เด็กวัยรุ่นมีความสนใจในเรื่องการแต่งกายเด็กวัยรุ่นต้องการให้ครูของตนแต่งตัวสวยตามสมัยนิยม เด็กจะสังเกตการณ์แต่งกายของครูทุกวันพวกเขาไม่ชอบครูที่แต่งตัวเชย ลำสมัย ไม่มีสีสัน เพราะไม่มีอะไรน่าสนใจ แต่ครูต้องระมัดระวังการแต่งกายของตนให้ดูเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้หญิงต้องไม่สวมเสื้อผ้าที่ไม่สุภาพ เช่น บางเกินไป สั้นเกินไป หรือสีสันที่ดูฉูดฉาดแสบตา ทำให้เด็กเสียสมาธิในการเรียนและสนใจในการแต่งกายของครูมากกว่าเนื้อหาวิชาที่กำลังเรียน

(ง) ครูไม่สนใจการสอน มักชอบทิ้งห้องเรียน จับกลุ่มคุยกัน บางทีละทิ้งหน้าที่ไปทำกิจกรรมส่วนตัว มาโรงเรียนสาย กลับก่อนเวลาเลิกเรียน ทำให้เด็กขาดศรัทธาและไม่เชื่อฟังครูเจ้าอารมณ์ ครูที่ใช้อารมณ์กับเด็กด้วยการดุด่าว่ากล่าว มีอารมณ์โกรธแค้น ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ หงุดหงิดง่าย และลงโทษเด็กเมื่อทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ จึงทำให้เด็กแฉ่งกร้าว คือดิ่งและขัดขืน

(จ) การไม่ยอมรับของครู ครูบางคนไม่มีความเข้าใจในธรรมชาติของเด็กวัยรุ่น ไม่มีความพยายามในการปรับตัวให้เข้ากับเด็ก แต่พยายามให้เด็กปรับตัวเข้ากับครูเข้ากับระเบียบและกฎเกณฑ์ของโรงเรียนที่กำหนดไว้เท่านั้น ครูไม่สนใจและไม่ให้ความสำคัญแก่เด็ก ครูคิดว่าตนเองสำคัญที่สุด เด็กต้องเชื่อฟังตามคำสั่งของครูโดยไม่ฟังความคิดเห็นของเด็ก ครูประเภทนี้นิยมใช้การตำหนิและลงโทษเด็กเมื่อเด็กไม่มีพฤติกรรมที่ตรงกับความต้องการของครู

ระบบการจัดการเรียนการสอน การปกครองชั้นเรียนแบบเผด็จการ เนื่องจากครูเป็นคนเอาแต่ใจ ตนเอง ชอบใช้อำนาจจนเกินเหตุ เช่นเด็กล้อเลียนครู แทนที่ครูจะลงโทษด้วยเหตุผล ครูกลับใช้อำนาจโดยการผลักเด็กกระแทกกับผนังห้อง คำว่า บุกกรโซก จะไล่ออกจากโรงเรียน แต่ครูไม่เคยสืบหาสาเหตุ หรือตั้งปัญหาถามตนเองเลยว่า เพราะเหตุใดเด็กจึงทำเช่นนั้น การใช้อำนาจจนเกินเหตุจะทำให้เด็กมีความโกรธแค้น เก็บกด ไม่ยอมรับผิด และ

มักจะแสดงออกกลับหลัง เช่น ทบกระຈກห้องเรียนในวันหยุด รื้อคันไ้ตะครุ ขโมยของครูเพื่อเป็นการแค้น ๔๗ การปกครองที่เข้มงวดกดขี่จนเกินไป เช่น ให้ส่งการบ้านตามเวลาที่กำหนด ให้งานยากและมากเกินไป กำหนดกิจกรรมให้ทำโดยไม่คำนึงถึงความต้องการและความสนใจ ทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจ เพราะไม่สามารถทำได้สำเร็จทันเวลาได้ทุกครั้ง ทำให้เกิดความ ไม่กล้า ไม่มั่นใจ เพราะทำอะไรผิดนิดหน่อยก็โดนลงโทษ ทำให้เด็กมีปฏิกริยา ก้าวร้าวในสถานการณ์ที่เด็กทนไม่ได้ การปกครองตามสบาย เด็กจะเรียนก็ได้ไม่เรียนก็ได้ เวลาสอนเด็กจะฟังหรือไม่ฟังครูก็ไม่สนใจ ครูต้องสอนอย่างเดียว ครูบางคนก็ปล่อยปละละเลย ไม่ค่อยสนใจเมื่อเด็กทำผิดก็ไม่ลงโทษหรือดูว่า เพราะถือว่าเด็กสมัยใหม่ไม่ต้องบังคับเยียนติ การปกครองเช่นนี้ทำให้เด็กขาดความเป็นระเบียบ ชุกชน ชอบเข้าหาเพื่อนจนเด็กในชั้นเรียนได้รับความเดือดร้อน^{๔๖}

สภาพแวดล้อมทางสังคม ของเด็กวัยรุ่น ได้แก่ เพื่อน และสื่อที่ไม่เหมาะสม^{๔๗}

(ก) กลุ่มเพื่อน มีความหมายต่อเด็กวัยนี้มาก และมักจะเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นขาดไม่ได้ ในการทำอะไรทุกอย่างมักต้องอาศัยเพื่อน มีอะไรมักจะเล่าให้เพื่อนฟังหรือขอความเห็นขอคำปรึกษาและปรับทุกข์ร้อนของตน มากกว่าจะหันไปหาพ่อแม่ เพราะมักจะคิดว่าพ่อแม่ไม่เข้าใจตัวเองพอ หรือพูดกันไม่รู้เรื่อง เวลาไปเที่ยวก็อยากไปกับเพื่อนมากกว่าไปกับพ่อแม่เพราะสนุกสนานกว่าและไม่ต้องระมัดระวังวัยรุ่นโดยทั่วไปมักจะมีความภักดีต่อกลุ่ม ปัญหาจึงปรากฏเสมอว่าถ้าหากไปรวมกับกลุ่มเพื่อนไม่ดี ก็อาจจะนำไปในทางที่เสียหาย แม้เด็กบางคนจะไม่อยากทำอะไรที่ไม่ดี แต่เมื่อเพื่อนพูดสับประมาท หรือกลั้วเพื่อนโกรธจนไม่ยอมรับปรับตนเข้าเป็นเพื่อน ก็อาจจะทำอะไรไม่ดี ไปด้วยดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่จะคอยดูว่า ลูกตนไปคบกับเพื่อนประเภทใดโดยพยายามชักจูงชี้แจงอย่างละมุนละม่อมว่า เพื่อนที่เขาคบนั้นเป็นบุคคลประเภทใดและมีผลต่อชีวิตเขาอย่างไร โดยใช้วิธีการที่

^{๔๖} สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ, ๒๐ วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมค่านิยมและการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔.

^{๔๗} สำราญ เพ็ญนอก, “การดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธของวัยรุ่น ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐.

ให้วัยรุ่นเชื่อว่าเป็นความคิดของเขาเอง เพราะการหักหาญน้ำใจเด็กบางครั้งมีแต่จะทำให้เกิดการเอาชนะคัดค้านขึ้น

(ข) สื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร วิทยุโทรทัศน์ภาพยนตร์ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มียุทธพลต่อเด็กมาก โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่น เพราะเด็กวัยนี้ชอบเลียนแบบและแสวงหาสิ่งใหม่ที่แปลกใหม่และน่าตื่นเต้นโดยไม่คำนึงถึงว่าสิ่งนั้นจะดีหรือไม่ สื่อมวลชนต่าง ๆ มียุทธพลต่อเด็กเป็นอย่างมาก เพราะการเสนอข่าวสารเรื่องราวต่าง ๆ มักเป็นไปในทำนองขู่ยุให้ เด็กแสดงพฤติกรรมเด่น ๆ เช่น กลุ่มวัยรุ่นปล้นธนาคาร เด็กมีความรู้สึกถ้าตนเองทำบ้าง ก็จะเป็นพระเอกเหมือนกับพระเอกในหนัง ภาพลามกขั้วยุคอารมณ์ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ย่อมมีผลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่นได้ง่ายกว่าวัยอื่นๆ

๒.๒.๖ เด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน

เด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนออกเป็น ๒ ประเภท คือ เด็กที่มีปัญหาการปรับตัวทางสังคม ได้แก่ เด็กที่มีปัญหาการปรับตัวทางสังคม หมายถึง เด็กที่ไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้คือ เข้ากับเพื่อนไม่ได้ และ เด็กที่มีปัญหาการปรับตัวทางอารมณ์ คือ เด็กที่ปรับตัวไม่ได้ดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนเอง อาจเนื่องมาจากสภาพทางร่างกาย สติปัญญา และมีสภาพความกดดันทางครอบครัวและสังคม ดังจะได้นำเสนอรายละเอียด ได้แก่

๑) เด็กที่มีปัญหาการปรับตัวทางสังคม เด็กที่มีปัญหาการปรับตัวทางสังคมเป็นเด็กที่ไม่ให้ความร่วมมือกับกลุ่มมักทำผิดระเบียบกฎเกณฑ์ มีความคิดเห็นขัดแย้ง ต่อต้านและไม่ยอมรับความคิดเห็นและค่านิยมของผู้อื่นขาดความรับผิดชอบ มักถือตนเองเป็นใหญ่ เด็กที่มีปัญหาการปรับตัวทางสังคมแบ่งเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

(ก) เด็กที่ได้รับการอบรมครั้ง ๆ กลาง ๆ เด็กประเภทนี้ จะปรับตัวได้ดีเฉพาะกับคนในครอบครัวและกลุ่มเพื่อน แต่จะก้าวร้าวต่อคนแปลกหน้า เด็กประเภทนี้มาจากครอบครัวที่เข้มงวดกดขี่เกินไป หรืออาจจะได้รับทัศนคติจากพ่อแม่ให้เกลียดชังคนนอกกลุ่มเมื่อมาอยู่ในโรงเรียนก็เกลียดชังเพื่อน รู้สึกต่อต้านและก้าวต่อทุกคนนอกจากพ่อแม่พี่น้อง

(ข) เด็กที่ได้รับการอบรมในระดับต่ำ เป็นเด็กที่ขาดการอบรมจากครอบครัว เพราะสภาพทางเศรษฐกิจ และสภาพจิตใจของพ่อแม่ พ่อแม่จึงไม่มีเวลาอบรมให้คำแนะนำเท่าที่ควร เด็กต้องช่วยตัวเองโดยใช้ไหวพริบและความสามารถในการเอาตัวรอดในสังคม จึงขาดระเบียบกฎเกณฑ์ในการดำรงชีพ

(ค) เด็กที่ขาดต่อการอบรมขัดเกลา เป็นเด็กที่มีปัญหาการปรับตัวทางสังคม ร้ายแรงมาก เพราะเด็กขาดความสามารถในการเรียนรู้กฎเกณฑ์ของสังคม เด็กจะไม่รู้จักตนเองและความต้องการของผู้อื่น มักจะไม่ให้ความร่วมมือ เพราะเด็กมาจากครอบครัวที่ขาดความรักและได้รับความเกลียดชังจากพ่อแม่ ได้รับการทอดทิ้งให้ต่อสู้กับโลกตามลำพัง เด็กได้รับความคับแค้นใจ วิตกกังวลอยู่เสมอ จนทำให้เกิดความซาซิม ชีวิตไร้ความหมายไม่สามารถรับรู้อะไรได้ เด็กจะไม่สนใจสิ่งรอบ ๆ ข้าง จึงขาดความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว^{๓๓}

๒) เด็กที่มีปัญหาการปรับตัวทางอารมณ์ แบ่งเป็น ๒ พวก คือ

(ก) เด็กที่มีความขัดแย้งในใจ จะมีพฤติกรรมที่คล้ายกับเด็กที่มีปัญหาการปรับตัวทางสังคม เช่น ไม่เป็นมิตรกับผู้อื่น มีความคับข้องใจตลอดเวลาเพราะเกิดจากความสัมพันธ์ของตนกับพ่อแม่และคนในครอบครัว การปฏิบัติตนของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กทำให้เด็กคิดว่าตนไม่เป็นที่ต้องการไม่มีค่า สำหรับเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างทะนุถนอมจนเกินไป ทำให้เด็กขาดความมั่นใจที่จะเผชิญชีวิตในสังคม มีความไม่มั่นใจในตนเองเช่นเดียวกับเด็กที่ได้รับการอบรมขัดเกลาให้มีคุณธรรมมากเกินไป เด็กจะไม่กล้าทำอะไรเพราะกลัวผิด จึงมักมีความขัดแย้งในใจตลอดเวลา สำหรับเด็กที่ประสบความล้มเหลวอยู่เสมอ ๆ ก็เช่นเดียวกัน มักไม่กล้าแสดงออก กลัวถูกติเตียนเพราะทำผิดจึงปลีกตัวออกจากสังคม ชอบพินกลางวัน ความคับข้องใจที่สะสมไว้ในใจนาน ๆ อาจจะอยู่ได้จิตสำนึก เด็กจึงไม่ทราบว่าคุณมีปัญหา บางคนมีอาการโรคประสาทที่แสดงออกทางกาย เช่น ปวดศีรษะ อ่อนเพลีย หอบ ฯลฯ

^{๓๓} สมพร สุทัศน์ย์, จิตวิทยาการปกครองชั้นเรียน, หน้า ๕๒.

(ข) เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการทางจิต เป็นเด็กที่มีปัญหาการปรับตัวทางอารมณ์ขั้นรุนแรง เพราะเก็บกดไว้เป็นเวลานานเด็กพวกนี้จะสร้างโลกของตนเองโดยการคิดฝัน ปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงได้ยาก แม้จะพยายามปรับตัวแต่เด็กพยายามบิดเบือนความจริงบางอย่าง จึงทำให้เด็กอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข หนีสังคมไปอยู่ในโลกของตนเอง และไม่สามารถติดต่อสื่อความหมายกับผู้อื่นได้ เด็กพวกนี้จึงขาดความสามารถในการรับรู้ เช่น ปฏิบัติตนไม่สมวัย ทำอะไรโดยไม่รู้สีกตัว เช่น เขียนหนังสือจนเลว ขอบกระดาษไปอยู่บนโต๊ะโดยไม่รู้ตัว ตีอกชกหัวตัวเอง พุดจาและเลื่อน ถ้ามีเด็กประเภทนี้ควรส่งให้จิตแพทย์เด็กที่มีปัญหาการปรับตัวดังกล่าวทั้งทางด้านสังคม และอารมณ์ที่ไม่ถึงขั้นรุนแรงขนาดเป็นโรคจิตนั้น มักจะมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาดังกล่าวแล้ว ลักษณะพฤติกรรมจะออกมาในลักษณะที่ไม่พึงปรารถนา โดยเฉพาะในโรงเรียนเรามักจะเรียกว่า พฤติกรรมไม่เหมาะสม^{๓๔}

ดังนั้น พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นแก่เยาวชน เป็นสิ่งที่ไม่มีการปรารถนา เช่น ความรุนแรง การลักขโมย การหนีเรียน การไม่เชื่อฟังครูและผู้ปกครอง เป็นต้น นอกจากนั้น ยังพบว่า พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนก็มีผลให้เยาวชนประพฤติดีศีลธรรม กฎหมาย และก่อปัญหาได้ง่าย เช่น การเลียนแบบคนดังหรือดารา นักร้อง ส่วนปัจจัยที่ส่งผลให้มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ เช่น ความคับแค้นใจ จิตใจที่ขาดคุณธรรมจริยธรรม สภาพปัญหาทางครอบครัว เพื่อนๆ ที่คบหา

^{๓๔} รุจา ภูไพบูลย์, การพยาบาลครอบครัว : แนวคิดทฤษฎีและการนำ ไปใช้, (ขอนแก่น : ขอนแก่นการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๓๔-๓๖.

๒.๓ คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับเยาวชน

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะ สรุปได้ดังต่อไปนี้

คุณลักษณะ หมายถึง เครื่องหมายหรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นความดีหรือลักษณะ

ประจำตัว^{๓๕} เป็นแบบอย่างแห่งพฤติกรรมหรือสิ่งที่ปรากฏให้เห็นและชี้หรือแสดงถึงความดีหรือลักษณะประจำของบุคคล^{๓๖}

คุณลักษณะ หมายถึง สิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความดีหรือลักษณะประจำตัวของบุคคล กล่าวคือ เป็นพฤติกรรม ลักษณะท่าที อุปนิสัย คุณสมบัตินิสัย ความรู้ ทักษะและทัศนคติ^{๓๗}

คุณลักษณะ หมายถึง การแสดงการ กระทำตามคุณสมบัติของตนเองออกมาให้เห็น ลักษณะนิสัย ลักษณะคุณสมบัติหรือลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ลักษณะของรูปร่างรูปแบบ ปัจจัย ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของแต่ละบุคคล ใช้ในการแบ่งแยก ซึ่งลักษณะเฉพาะของสิ่งของหรือบุคคลที่สังเกตได้อย่างชัดเจนจากความหมายคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้น^{๓๘} ดังนั้นสรุปว่า คุณลักษณะ จึงหมายถึง สิ่งที่ชี้ให้เห็นความดีหรือพฤติกรรมที่ปรากฏให้เห็น หรือลักษณะประจำของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นการแสดงออกที่สามารถสังเกตและเห็นได้ แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทย สรุปได้ดังนี้

๑) มิติด้านร่างกาย ประกอบด้วย พัฒนาการด้านร่างกายเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในช่วงแต่ละวัย พัฒนาการด้านสติปัญญาเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง ไม่เจ็บป่วยง่าย

^{๓๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๓๒.

^{๓๖} พรพรรณ สุทธานนท์, “คุณลักษณะและวิธีการเข้าสู่ตำแหน่งของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลเมืองในเขตการศึกษา ๑๒”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๘), หน้า ๒๕.

^{๓๗} พรชัย ภาพันธ์, “เมื่อจริยธรรมเด็กหายไป ครูไทยต้องกอบกู้”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๔๖) : ๒๑.

^{๓๘} กวี วงศ์พูน, ภาวะผู้นำ พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร บี.เค.อินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๓๘) หน้า ๗๕.

๒) มิติด้านจิตใจ ประกอบด้วย เป็นผู้รู้จักและเข้าใจตนเองเป็นอย่างดี เป็นผู้รู้จัก และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นได้เป็นอย่างดี เป็นผู้รู้จักและเข้าใจสถานการณ์สภาพแวดล้อม ภายนอกต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

๓) มิติด้านความรู้ ประกอบด้วย รู้อย่างลึกซึ้งถึงแก่นสาระของวิชา รู้รอบด้าน เชิงสหวิทยาการ รู้ไกลไปถึงอนาคต

๔) มิติด้านทักษะความสามารถ ประกอบด้วย ทักษะด้านการคิด ทักษะการ สื่อสาร ทักษะภาษาต่างประเทศ ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะทางสังคม (ทักษะ มนุษย์สัมพันธ์ ทักษะการปรับตัว ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น) ทักษะทางอาชีพ ทักษะทาง สุนทรียะ ทักษะการจัดการ^{๓๕}

เด็กและเยาวชนไทย ควรมีลักษณะที่พึงประสงค์อื่นๆ อีกหลายประการ ได้แก่ การพัฒนาทักษะชีวิตให้เกิดมีคุณสมบัติครบ ๔ ด้าน ได้แก่ ภาวศกย การมีศกยที่พัฒนาแล้ว ได้แก่ การพัฒนาในส่วนของตนให้มีศกยภาพ สมบูรณ์ แข็งแรง สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ เพราะอาศัยปัจจัย ๔ เป็นเครื่องเลี้ยงชีวิตพอเพียงและการปฏิบัติต่อสิ่งที่เกี่ยวข้องด้วยศกย อย่างถูกต้อง ทั้งทาง ตา หู จมูก ลิ้น ศกยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งศกยนอกศกยคือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เช่น การใช้ศกยปัจจัย ๔ อย่างถูกต้อง ได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่มห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย อันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของศกย ภาวศกย การมีศกยที่พัฒนาแล้ว ได้แก่ การมีพฤติกรรมทางศกย ทางวาจา อันไม่เบียดเบียนตน และผู้อื่น เป็นไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่คนทั้งหลาย

คุณสมบัติพื้นฐานของมนุษย์ต้องมีศกย ๕ เป็นข้อปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ภาวศกย การมีจิตใจที่พัฒนาแล้ว ได้แก่ การมีจิตใจที่ได้รับการฝึกฝนอบรมให้มีคุณธรรมจริยธรรม เช่น มีความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์จริงใจ ขยัน อดทน มีความมั่นคงทางจิต มีสมาธิแน่วแน่ จนมีความสุขจากพื้นฐานจากจิตที่ประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม จิตใจที่ได้รับการฝึกดีแล้ว ย่อมเป็นสุข ภาวศกย ปัญหา การมีปัญญาที่พัฒนาแล้ว เช่น การฝึกอบรมตนเองให้มีปัญญา

^{๓๕} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, คุณลักษณะและภาพอนาคตคนไทยที่พึงประสงค์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๘-๙.

รู้สิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง เช่น การมีปัญหาพิจารณารู้ไตรลักษณ์ นอกจากนั้นแล้ว เขาวชน
 พึงมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อไปนี้

๑) ความขยันหมั่นเพียรต่อการศึกษา คือ การตั้งใจไปศึกษาไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งไม่ดี
 ต่างๆ เช่น บุหรี่ สุรา ตลอดจนการเกียจคร้านแล้วหนีเรียนไปเที่ยวเตร่ เล่นเกมส์

๒) ความซื่อสัตย์สุจริต คือ เป็นคนไม่หน้าไหว้หลังหลอก แต่มีความจริงใจใน
 การศึกษาเล่าเรียน ไม่โกหกผู้ปกครอง เมื่อถึงคราวขอเงินไปใช้ก็บอกเหตุผลก่อนว่าจะนำไป
 ใช้ในลักษณะใด เป็นประโยชน์หรือไม่ นอกจากนั้น ก็ยังจะต้องซื่อสัตย์ต่อเพื่อนๆ ต่อสถาบัน
 ต่อเวลาและหน้าที่การศึกษาเล่าเรียน ไม่ทำให้เสียความตั้งใจของผู้ปกครอง ไม่เป็นคนคดโกง
 เรื่องการสอบไล่ การแข่งขันกีฬา การสอบชิงทุนการศึกษา

๓) ความประหยัด คือ รู้จักออม ไม่ใช้จ่ายเงินเกินฐานะการเงินทางครอบครัว
 เพราะผู้ปกครองต้องทำงานหนักกว่าจะได้เงินมาแต่ละบาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายแก่บุตรหลาน
 ของตน แม้จะเหน็ดเหนื่อยเพียงใดก็ไม่เคยทอดทิ้ง ขอให้บุตรหลานเป็นคนดี รู้จักใช้จ่าย
 ในทางที่ถูกที่ควร ไม่นำเงินที่ให้ไปใช้นอกกลุ่มนอกทาง เช่น เอาไปซื้อบุหรี่ ซื้อสุรามาดื่ม เป็น
 ต้น ก็เป็นความดีอีกอย่างหนึ่งเช่นกัน

๔) ความกตัญญูรู้คุณบุคคลและสิ่งของต่างๆ คือ เขาวชนควรสำนึกในบุญคุณที่
 บิดามารดาผู้ปกครองที่ได้ดูแล เลี้ยงดูเอาใจใส่ต่อตนเองทั้งในด้านปัจจัย เครื่องเลี้ยงชีพ ๔
 อย่าง ได้แก่ อาหาร เสื้อผ้าอาภรณ์ ที่อยู่อาศัย และหยุดยารักษาโรค เมื่อเจ็บป่วยก็รีบพาไป
 รักษาที่โรงพยาบาลหรือคลินิกใกล้บ้าน ฉะนั้น หากบุตรหลานตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ประพฤติ
 ตนเป็นเขาวชนที่ดีแล้ว ก็ชื่อว่า เป็นคนดี เป็นคนกตัญญูรู้คนบิดามารดา สังคมย่อมยกย่อง
 สรรเสริญ ให้ความสำคัญแม้จะเป็นวัยเด็กอยู่ก็ตาม และการรู้จักยกย่องคนดีและคบหากคนดี
 เป็นเพื่อนศึกษาเล่าเรียน หลีกเว้นคนไม่ดี

ประการสุดท้าย พึงมีการส่งเสริมลักษณะที่พึงประสงค์อื่นๆ แก่เขาวชนให้ครบ
 ทุกด้าน กล่าวคือ เขาวชนพึงได้รับการศึกษาอบรมที่ถูกต้องและอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่
 เหมาะสมจนมีความคิดนึกรู้สึกที่ดีงามโดยได้รับความร่วมมือ แนะนำ ชักจูง สนับสนุน หรือ
 สร้างโอกาสที่ถูกต้อง เพื่อที่จะเป็นผู้ที่มีธรรมชาติหรือมีศีลธรรม มีสติปัญญา มีความเฉลียว

ฉลาดพอที่จะดำเนินอาชีพ ให้พ้นจากความยากลำบากได้เพราะได้ยึดมั่นในหลักธรรมนำมาประพฤติปฏิบัติธรรมตามวัยตามสถานะ คือ รู้จักหน้าที่หรือรู้จักนำธรรมะไปปฏิบัติได้เหมาะสมแก่ตน โดยมีสถาบันผู้มีพระคุณคือสถาบันบิดามารดาสถาบันอาจารย์ สถาบันพระสงฆ์ อยู่เป็นรากฐานในการที่จะเคารพนับถือสำหรับยึดเหนี่ยวจิตใจในการทำมาดี ยึดหลักปฏิบัติ คือ เป็นลูกที่ดี ศิษย์ที่ดี เพื่อนที่ดีพลเมืองที่ดี พุทธมามกะที่ดีที่สำคัญ คือ มีความสัตย์จริงใจที่จะทำให้ดี มีการบังคับตัวเองให้ทำดี มีความอดทนอดกลั้นและมีการสละสิ่งเลวได้ เยาวชนก็จะเป็นคนดีได้ตามความปรารถนาของบิดามารดา สังคมและประเทศชาติส่วนรวม

๒.๔ การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

แม้รัฐได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมาโดยตลอด ทั้งพยายามปรับปรุงแก้ไขข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่ยังมีข้อบกพร่อง และวิธีการทางสังคมที่มีปัญหาอุปสรรคต่อการแก้ปัญหาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด จึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๓๔ โดยกฎหมายดังกล่าวได้เพิ่มบทบัญญัติให้มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดที่ถือว่าครอบครัวเป็นพื้นฐานอันสำคัญของชุมชน

การดำรงอยู่ของครอบครัวหมายถึงการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของสมาชิกในครอบครัวและปัญหาครอบครัว ย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และสภาพจิตใจของทุกคนในครอบครัวรวมทั้งกฎหมายฉบับดังกล่าว ได้ปรับเปลี่ยนชื่อของศาลคดีเด็กและเยาวชนกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก เป็นศาลเยาวชนและครอบครัวกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๕ รัฐได้มีการปฏิรูประบบราชการใหม่โดยได้มีการตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ ขึ้น มีผลทำให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้รับการยกฐานะเป็นกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

โดยให้มีอำนาจหน้าที่และการแบ่งส่วนราชการตามกฎหมายกระทรวง แบ่งราชการกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งมีผลบังใช้เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๔๕ มีหน้าที่สำหรับปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด^{๔๐} ดังต่อไปนี้

๑) วิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน

สำหรับแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดของประเทศไทย และศาลเยาวชนฯ ได้พิพากษาว่ามีความผิด ศาลมีอำนาจพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ดำเนินการเพื่อแก้ไขความประพฤติตามพระราชบัญญัติเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ ได้มีการนำวิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกระทำผิดมาใช้ สรุปได้ ๔ วิธีใหญ่ๆ คือ ๑) วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ๒) การลงโทษทางอาญา ๓) การคุมประพฤติ (ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลฯ, ๒๕๓๔) ๔) การฝึกอบรมหรือการแก้ไขฟื้นฟู

๒) วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน แบ่งออกได้เป็น ๒ วิธี ได้แก่

(ก) วิธีการที่ไม่ตัดอิสระภาพ ได้แก่ ว่ากล่าวตักเตือนเด็กและเยาวชนนั้นแล้วปล่อยตัวไป (ประมวลกฎหมาย อาญามาตรา ๗๔ (๑)) มอบตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นให้แก่ บิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยวางข้อกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองระวังมิให้เด็กหรือเยาวชนนั้นก่อเหตุร้ายซึ่งไม่เกิน ๓ ปี (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๔ (๒)) มอบตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นให้แก่ บุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อให้ดูแล อบรมและสั่งสอน (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๔ (๓)) ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไป โดยศาลกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติ เด็กและเยาวชนนั้น (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๔ (๔))

(ข) วิธีการตัดอิสระภาพ ได้แก่ ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกและอบรมหรือ สถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนตามระยะเวลาที่กำหนด แต่จะสั่งให้รับการฝึกและอบรมเกินกว่าที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอายุ ๒๔ ปีมิได้ (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๗๔ (๕)) ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้น ไปฝึกและอบรมยัง

^{๔๐} ประเทือง ธนิยผล, อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐๓-๑๐๕.

สถานกัก และอบรม (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๑๐๔ (๑))

การลงโทษทางอาญา

โดยปกติศาลเยาวชนและครอบครัวไม่พิพากษาลงโทษทางอาญา คือจำคุกหรือปรับแก่เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด เพราะวัตถุประสงค์ของการมีศาลเยาวชนฯ เพื่อมุ่งแก้ไข เยียวยาให้เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีมากกว่ามุ่งที่จะลงโทษและศาลเยาวชนฯ มักจะเปลี่ยนโทษจำคุกหรือปรับเป็นการใช้วิธีการสำหรับเยาวชนตามอำนาจของศาลเยาวชนฯ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๑๐๔ มี ๓ วิธีการ ดังนี้

- (ก) เปลี่ยนโทษจำคุกหรือวิธีเพื่อความปลอดภัย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๕ (๑) ส่งตัวไปรับการฝึกและอบรมยังสถานกักและอบรมสถานพินิจ แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นมีอายุครบ ๒๔ ปี
- (ข) เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวไปควบคุมเพื่อฝึกและอบรมยังสถานฝึกและอบรมทางจิตใจ
- (ค) ปรับเปลี่ยนโทษเป็นการคุมประพฤติ

การคุมประพฤติ (Juvenile Probation)

ศาลเยาวชนฯ ได้นำมาเป็นมาตรการสำหรับเด็กและเยาวชนกระทำความผิด คือ วิธีการแก้ไขผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลโดยวิธีปล่อยตัวไปด้วยความวางใจว่าผู้กระทำความผิดนั้นจะประพฤติได้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ศาลเยาวชนฯ วางไว้และอยู่ภายใต้การดูแลแนะนำของพนักงานคุมประพฤติ ซึ่งวิธีการคุมประพฤติเด็กและเยาวชนของศาลพิจารณาคดีต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญาแล้ว เห็นว่า เด็กและเยาวชนนั้นมีความผิดแต่ยังไม่สมควรที่จะตัดอิสรภาพควรให้มีการแก้ไขด้วยการคุมประพฤติไม่ตัดอิสรภาพ มอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองโดยศาลกำหนดเงื่อนไขเพื่อควบคุมความประพฤติบางประการให้เด็กหรือเยาวชน ปฏิบัติโดยพนักงานคุมประพฤติของกรมคุมประพฤติคอยสอดส่องดูแลให้

เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลฯ กำหนดไว้ตามมาตรา ๔๖ แห่งพระราชบัญญัติ
จัดตั้งศาลเยาวชนฯ พ.ศ. ๒๕๓๔

การฝึกอบรมหรือการแก้ไขฟื้นฟู (Training or Correction)

การฝึกอบรมเป็นวิธีการแบบจำกัด อิสระภาพของเด็กและเยาวชน ที่ศาลเยาวชนฯ
จะใช้วิธีการนี้ เมื่อเห็นว่าหากใช้วิธีการแบบไม่จำกัดอิสระภาพ เช่น คุมประพฤติกุณจะไม่ได้ผลใน
การบำบัดแก้ไขฟื้นฟูแบบมีเงื่อนไข เป็นต้น การฝึกอบรมในการแก้ไขและฟื้นฟูเด็กและ
เยาวชนกระทำผิดตามกฎหมายแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules) ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของ
สหประชาชาติว่าด้วยการปรับปรุงงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ซึ่งรับรองโดยสมัชชา
ใหญ่แห่งสหประชาชาติวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ มีเนื้อความสำคัญ ดังนี้

- ๑ . ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน โดยนำทรัพยากรของชุมชนได้แก่
ครอบครัว อาสาสมัคร กลุ่มบุคคล โรงเรียนหรือสถานบันอื่นๆ มาช่วย
- ๒ . การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เด็กและเยาวชน มิใช่จะพิจารณาความรุนแรง
เท่านั้นแต่ต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมของผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล
- ๓ . ไม่ควรวางข้อกำหนดตัดสินอิสรภาพส่วนบุคคล เว้นแต่เด็กและเยาวชนต้องคดีรุนแรง
เกี่ยวกับการทำร้ายผู้อื่น หรือกระทำความรุนแรงเป็นอาชญากรรม และไม่มีหนทางแก้ไขด้วยวิธีการที่
เหมาะสม
- ๔ . ใช้วิธีสำหรับเด็กและเยาวชนอื่นให้มากที่สุดแทนการควบคุมไว้ในสถานฝึก
และอบรมแบบปิด เช่น คุมประพฤติกุณการกำหนดโทษ ฯลฯ
- ๕ . หลีกเลี่ยงการใช้สถานกักและอบรม โดยใช้มาตรการวางข้อกำหนดต่างๆ เช่น
การเอาใจใส่ดูแล การแนะแนว การเฝ้าดูและอย่างใกล้ชิด การคุมประพฤติ คำสั่งให้ทำงาน
เพื่อสาธารณะประโยชน์ให้ การปรับ การใช้ค่าเสียหาย และการชดเชยคืน คำสั่งให้เข้ารับการ
ปรึกษาแบบกลุ่ม หรือกิจกรรมอื่นๆ คำสั่งให้เข้ารับการบำบัด ขั้นตอนการดำเนินคดีเด็กและ
เยาวชน ควรให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะเป็นแก่เด็กและเยาวชน เช่น ที่พักอาศัย การศึกษา การ
ฝึกอาชีพ การจ้างงานหรือความช่วยเหลืออื่นๆ ที่จะอำนวยความสะดวกกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูความ

ประพจน์ ควรร้องขออาสาสมัคร หน่วยงานอาสาสมัครและทรัพยากรอื่น ๆ ของชุมชนหรือองค์กรอื่นในการช่วยเหลือแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

สถานฝึกและอบรมแบบปิดควรได้รับการเอาใจใส่ดูแลคุ้มครองความปลอดภัยและความช่วยเหลือที่จำเป็นด้านสังคม การศึกษา อาชีพ จิตใจ การบำบัดรักษาสังคมและบุคลิกภาพเพื่อประโยชน์ของการพัฒนาอย่างครบถ้วน

การปล่อยตัวจากสถานฝึกและอบรมแบบปิดอย่างมีเงื่อนไขนั้นควรทำโดยผู้มีอำนาจที่เหมาะสม วิธีการนี้ควรใช้ให้เร็ว และมากที่สุดเท่าที่จำเป็นและเป็นไปได้ ควรจัดให้มีสถานที่แบบกึ่งสถานฝึกและอบรมแบบปิด เช่น บ้านกึ่งวิถี บ้านที่มีการเรียน การสอน ศูนย์ฝึกอบรมแบบไปเช้าเย็นกลับ และอื่นๆ ที่เหมาะสม^{๔๐}

วิธีการที่ใช้ในการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

การดำเนินการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนโดยทั่วไปของสถานฝึกอบรมนำมาใช้ปฏิบัติในปัจจุบันเป็นรูปแบบบ้านผสมโรงเรียน คือ ภายในสถานฝึกและอบรมจะมีพ่อบ้าน แม่บ้าน เจ้าหน้าที่อื่นๆ คอยให้ความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด และเด็กและเยาวชนได้รับความอบอุ่นเสมือนบิดามารดาที่แท้จริงเด็กจะได้รับการฝึกอบรมทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ และการฝึกอบรมความรู้ทักษะแขนงวิชาต่างๆ อันเห็นสมควรแก่บุคลิกภาพของเด็กและเยาวชนสำหรับกิจกรรมต่างๆ ที่รัฐจัดให้มีการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนในสถานฝึกอบรมประกอบด้วย ๕ ประการ ดังนี้

๑ . กิจกรรมรวมกลุ่ม (Group Therapeutic Communication) หมายถึงการพบปะชุมนุม การจัดเป็นกลุ่มย่อยให้มีการประชุมกันเอง มีเจ้าหน้าที่เป็นผู้รับฟังหรือประชุมพร้อมเจ้าหน้าที่ ให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องความอยู่ร่วมกัน ที่พักผ่อน ที่นอน พูดถึงปัญหาของกันและกัน เป็นต้น และมีเจ้าหน้าที่ชี้แจงเรื่องที่ทำได้และทำไม่ได้

^{๔๐} วิชา มหาคุณ, “บทบาทสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและกฎแห่งปึกถึง”, เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๔๐. (อัคราณา).

๒ . สันทนาการหรือนันทนาการบำบัด (Recreation and Recreation Therapy) หมายถึง กลุ่มที่จัดกิจกรรมเพื่อความรื่นเริงบันเทิงใจ ให้ทุกคนในกลุ่มได้รับความสนุกสนาน เช่น การร้องเพลงร่วมกัน การเล่นเกมหรือเกมส์ต่างๆ รวมทั้งกีฬากลางแจ้ง เป็นต้น

๓ . การอาชีพบำบัด (Occupational Therapy) หมายถึงการฝึกอบรมวิชาชีพในรูป หัตถกรรมและอุตสาหกรรม เช่น ช่างตัดผม ช่างศิลป์ ช่างไฟฟ้า ช่างซ่อมจักรยานยนต์ เป็นต้น และการฝึกทักษะในการเข้ารับทำงานต่างๆ เช่น การใช้สายตา การเรียนรู้งาน การระบาย อารมณ์ เป็นต้น

๔ . การให้การศึกษา (Education) หมายถึง การให้ความรู้กับเด็กและเยาวชน ความรู้ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ ความรู้ทั่วไปและการศึกษาวิชาสามัญตั้งแต่ระดับปฐม ศึกษาถึงมัธยมศึกษา และมีการกระตุ้นให้เกิดความรู้ในการใช้สื่อต่างๆ และป้องกันตัวจาก อบายมุข เป็นต้น

๕ . การสังสรรค์สังคม (Social Meeting) หมายถึงการให้เด็กและเยาวชนได้รู้จัก การวางตัว ในการเข้าสังคมกลุ่มเพื่อนและกิจกรรมครอบครัว เช่น จัดงานสังสรรค์ การ รับประทานอาหาร การแสดงดนตรี การจัดกิจกรรมวันสำคัญ หรือการออกกำลังทำงาน บริการสังคม และการทัศนศึกษา เป็นต้น^{๔๒}

ดังนั้น จึงสรุปความได้ว่า รัฐได้พยายามนำมาตรการต่างๆ มาใช้แก้ไขปัญหา เกี่ยวกับเยาวชนในการฝึกอบรมแก้ไขและฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ก่อปัญหาและกระทำผิด โดยมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ในการดูแล บำบัด แก้ไข ฟื้นฟูสงเคราะห์ช่วยเหลือ เด็กและเยาวชนให้สามารถปรับทัศนคติและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เกิดขึ้นในทางที่ เหมาะสมได้ มีมาตรการในการดำเนินการช่วยเหลือ ได้แก่ การฝึกอบรมทั้งวิชาสามัญและ วิชาชีพและฝึกอบรมความรู้ทักษะแขนงต่างๆ อันเห็นสมควรและบุคลิกลักษณะของเด็กและ เยาวชน

๒.๕ แรงจูงใจในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

^{๔๒} ประเทือง ธนิยผล, อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา, หน้า ๑๐๕.

วัยรุ่น เป็นระยะที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับการพัฒนาในด้านร่างกายและจิตใจ เป็นช่วงเวลาของการเจริญงอกงามและการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน คือ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม เป็นช่วงเวลาที่รับสิ่งใหม่ ๆ ทั้งทางด้านประสบการณ์ ความรับผิดชอบ ความสัมพันธ์กับเพื่อนและผู้ใหญ่ ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมักจะก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัว การเปลี่ยนแปลงจากวัยรุ่นไปสู่ผู้ใหญ่ในระยะแรก จึงดูเหมือนว่าปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นพร้อมกันในตัวเด็ก เด็กวัยรุ่นจึงไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อปัญหาเหล่านั้น^{๔๓}

นอกจากนั้น วัยรุ่นจัดว่าเป็นวัยที่มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงได้ง่าย ความเชื่อมั่น ความต้องการ ตลอดจนความปรารถนาต่าง ๆ เป็นไปอย่างรุนแรงปราศจากความยั้งคิด ชอบทำอะไรตามใจหรือตามความนึกคิดของตน ต้องการเป็นที่ยอมรับนับถือในหมู่เพื่อนฝูง โดยพยายามทำ อะไรให้คล้าย ๆ กัน เลียนแบบตามกัน จึงมีวัยรุ่นเป็นจำนวนไม่น้อยที่มีปัญหาและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เลวร้าย ได้ตกเป็นทาสของยาเสพติดจากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่าวัยรุ่น เป็นวัยที่เริ่มตั้งแต่อายุ ๑๒-๒๐ ปี มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา จากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วหรือที่เรียกว่าพายุบูแคม (Storm and Stress) นี้ ส่งผลต่อการปรับตัว ความวิตกกังวล ความเครียดทางอารมณ์ ทำให้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาโดยไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั่นเองพฤติกรรมวัยรุ่นวัยรุ่นเป็นวัยที่มีโอกาสเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ง่ายมากที่สุด พฤติกรรมเบี่ยงเบนของวัยรุ่นมีตั้งแต่ความเบี่ยงเบนระดับน้อย เช่น คี้อรั่น ก้าวร้าว จนกระทั่งพฤติกรรมเบี่ยงเบนระดับสูง เช่น การกระทำ ผิดของเด็กและเยาวชน นักจิตวิทยาบอกว่า พฤติกรรมวัยรุ่น เป็นพฤติกรรมที่เนื่องมาจากความต้องการ ๓ ประการได้แก่^{๔๔}

^{๔๓} สุชา จันทน์เอม, จิตวิทยาเด็กเกร, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑-๒๔.

^{๔๔} ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, “ความเชื่อและการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาของคนไทย : การปลูกฝังอบรมและคุณภาพชีวิต”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕-๒๖.

๑) ความต้องการทางกาย หรือความต้องการทางสรีระ ได้แก่ ความต้องการขั้นพื้นฐานของชีวิต เช่น ความต้องการอาหารเพื่อบรรเทาความหิวกระหาย ความต้องการจับถ้ายของเสีย แต่ถ้าเขาไม่ได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจ ก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาเพื่อให้ได้สิ่งที่ยังขาดอยู่

๒) ความต้องการทางสังคม เพราะว่ามันมนุษย์เป็นสัตว์สังคมจึงต้องอยู่รวมกันเป็นสังคมแต่ละอย่างเป็นเหตุให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ

๓) ความต้องการทางใจ เป็นความต้องการที่เกิดความคิดมั่นใจว่าตนจะมีชีวิตอยู่รอดได้แล้ว ซึ่งเป็นผลมาจากความคิดหรือเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การต้องการความรัก ความมั่นคงปลอดภัย ความยกย่องนับถือ ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ และความต้องการเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเองความต้องการของวัยรุ่นวัยรุ่นมีความต้องการทางด้านจิตใจหรือความต้องการด้านอารมณ์ ความต้องการทางกาย และความต้องการทางสังคมแตกต่างไปจากเด็กเล็กและผู้ใหญ่ ความต้องการที่สำคัญ

วัยรุ่น ยังเป็นวัยที่เริ่มแตกเนื้อหนุ่มสาว (Puberty) จนกระทั่งบรรลุนิติภาวะ ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อความเจริญด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น มีการแปรปรวนทางอารมณ์ เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้มีพฤติกรรมแปลก ๆ เช่น รัก ชอบอะไร ก็รักจนหลง ชอบจนคลั่ง ที่เป็นเช่นนี้เพราะมีอารมณ์อ่อนไหวง่าย ถ้าผิดหวังหรือไม่ได้ดังใจจะเสียใจมาก หรือมีเรื่องกระทบกระเทือนเล็กน้อยก็จะหนีออกจากบ้าน บางรายถึงกับแสดงความอาฆาตพยาบาทหรือโต้ตอบอย่างรุนแรง ถึงขนาดยกพวกตีกัน ซึ่งบางครั้งผู้ใหญ่ไม่เข้าใจ ทำให้เกิดปัญหาในการมีความสัมพันธ์ต่อกัน เป็นวัยที่สิ้นสุดความเป็นเด็กและกำลัง จะพัฒนาไปสู่ผู้ใหญ่ อายุประมาณ ๑๓-๒๐ปี อาจกล่าวได้ว่าเป็นวัยที่มีความสำคัญช่วงหนึ่งในชีวิตมนุษย์ ซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ก็มีผลทำให้วัยรุ่นขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และประสบปัญหาในการปรับตัว จะเห็นได้ว่าวัยรุ่นจะมีพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากวัยอื่น^{๔๕}

^{๔๕} ศรีเรือน แก้วกังวาล, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่มที่ ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๒๕.

ดังนั้น การกระทำใดๆ ของเยาวชน ล้วนแล้วแต่มีแรงกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมออกมาทั้งสิ้น ไม่ว่าพฤติกรรมนั้นจะพึงประสงค์หรือไม่ก็ตาม กล่าวคือ ความต้องการหรือแรงที่เกิดจากทางสรีระร่างกายของเยาวชน ความต้องการทางสังคมหรือการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น และความต้องการด้านจิตใจ เช่น ความรัก ความปลอดภัย เป็นต้น ถ้าขาดไปก็อาจเป็นเหตุให้ก่อปัญหาความรุนแรงได้

๒.๖ ทฤษฎีการปลูกฝังคุณธรรมและฝึกรอบมจริยธรรมแก่เยาวชน

มนุษย์นับว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า และมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สามารถเรียนรู้และรับการฝึกอบรมสั่งสอน จนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อโลกได้ ในการเรียนรู้และการฝึกอบรมเพื่อสะสมประสบการณ์ของชีวิตมนุษย์ควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมไปด้วยพร้อมๆ กัน เพราะคุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนเป็นอย่างมาก ดังตัวอย่างผู้ให้คำนิยามของจริยธรรมไว้ต่อไปนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับปัญหาเยาวชนดังนี้ เรื่องเยาวชนเป็นปัญหาใหญ่ เพราะเป็นปัญหาของอนาคตของชาติ ถ้าเยาวชนประพฤติตนเป็นอันธพาลไม่เรียบร้อย มัวแต่ไปช่ongsุม หาความสำราญอย่างง่ายๆ อนาคตของชาตินับว่ามีดมนมาก เราต้องหารากฐานรากฐานแรกที่จะต้องแก้ไขนั้น เมื่อ ดูแล้วก็อยู่ที่การศึกษาและเมื่อสถิติในทางด้านประชากรและในด้านการศึกษา คือ โรงเรียน ครู และจำนวนนักเรียนแล้วก็เป็นที่น่าวิตกไม่น้อย”^{๔๖}

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายข้อที่ ๑ ในแผนปฏิบัติการเพื่อรองรับนโยบายรัฐบาลปีงบประมาณ ๒๕๕๐ - ๒๕๕๑ ได้กล่าวถึงการปลูกฝังและสร้างเสริม

^{๔๖} สมพร เทพสิทธิ, กรณียกิจของเยาวชนต่อประเทศชาติ, (กรุงเทพมหานคร : จีระการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๗.

เยาวชนให้เป็นคนมีคุณธรรมนำความรู้ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามคุณธรรม ๘ ประการ ดังนี้ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ^{๔๖}

สิริวรรณ ศรีพหล ได้เสนอจริยธรรมหลักที่ควรปลูกฝังในสังคมไทยอย่างรีบเร่ง ไว้ ๘ ประการ ดังนี้

๑) การใฝ่สัจจะ หรือใฝ่สัจธรรม การยึดถือความจริงยอมรับความจริง เชื่อถือหรือศรัทธาในสิ่งที่มีเหตุผลตามแนวกาลามสูตร เชื่อ หรือศรัทธาในสิ่งที่มีหลักฐานข้อมูลรองรับที่สามารถพิสูจน์ตรวจสอบได้ นิยมแสวงหาความรู้ความจริง

๒) การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา การใช้กระบวนการค้นหาความรู้ความจริง หรือทางออกอย่างมีเหตุผลเหมาะสม เพื่อแก้ปัญหาหรือจัดอุปสรรคข้อยุ่งยากต่างๆ

๓) เมตตา กรุณา การเสียสละสิ่งของ กำลังกาย ความคิดหรือผลประโยชน์ส่วนตนให้กับผู้อื่นนิยมการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่น กล่าววาจาเหมาะสม ประพฤติประโยชน์และแสดงความเป็นมิตรแท้

๔) สติ สัมปชัญญะ การระลึกตนอยู่เสมอว่าตนกำลังทำอะไรมีความพร้อมและตื่นตัวในการรับรู้จากสิ่งแวดล้อมอย่างฉับไว กระตุ้นเตือนตนเองให้ตัดสินใจประพฤติปฏิบัติในสถานการณ์เฉพาะหน้าอย่างรอบคอบ และระมัดระวัง

๕) ไม่ประมาท การมีการวางแผนมีการเตรียมพร้อม มีการคาดการณ์ได้ถูกต้อง คือ ผลที่ตามมาของการกระทำ หรือการปฏิบัติใดๆ ของตนเอง ทำให้เกิดการยับยั้งชั่งใจควบคุมตนเองหรือควบคุมสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

๖) ซื่อสัตย์สุจริตการประพฤติตรงต่อความเป็นจริง และความถูกต้องดีงาม เช่น ตรงต่อหน้าที่ความรับผิดชอบ ตรงตรงระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์ตรงตามก้ำนั้สัญญา เป็นต้น

^{๔๖} กระทรวงศึกษาธิการ, ๖ เดือนการขับเคลื่อนคุณธรรมนำความรู้, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗.

๗) ขยันหมั่นเพียร การมีความพอใจในหน้าที่การงานของตน มีใจจดจ่อกับงาน มีความเพียรพยายาม มีการไตร่ตรองปรับปรุงงาน สามารถควบคุมตนให้ปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จครบถ้วน

๘) หิริ โอตตัปปะ ความละอายเกรงกลัว ไม่ปรารถนาต่อการประพฤติชั่วหรือสิ่งที่ผิดไปจากศีลธรรม และมาตรฐานความดีงามของสังคมทุกชนิกจะประเมิณการกระทำของตนเองเสมอและเลือกประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม^{๔๘}

ในการพัฒนาประเทศ จากอดีตที่ผ่านมา รัฐได้กำหนดนโยบายแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติครั้งแรกเริ่มขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครอง พ.ศ. ๒๔๙๕ โดยนายปรีดี พนมยงค์ หลวงประดิษฐ์มนูธรรม เสนอเค้าโครงสมุดปกเหลือง จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๗ รัฐบาลจอมพล.ป.พิบูลสงคราม ได้จัดตั้งสภาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้นเพื่อวิเคราะห์ภาวะเศรษฐกิจไทยได้ให้คำปรึกษาแต่ยังไม่มีความคืบหน้าเมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ครองอำนาจ ในพ.ศ. ๒๕๐๒ รัฐบาลได้จัดตั้งสภาพัฒนาการทางเศรษฐกิจแห่งชาติ ซึ่งเป็นผู้ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเริ่มใช้^{๔๙} เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ สรุปได้ดังนี้

ฉบับที่ ๑ - ๒ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๑๔) เน้นการเร่งรัดอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ กำหนดแผนจากส่วนกลาง การพัฒนาสังคมสนับสนุนทางเศรษฐกิจเป็นหลัก

ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๑๔- ๒๕๑๕) มีการวางแผนกำลังคนของประเทศ เน้นการวางแผนครอบครัว การลดอัตราการเพิ่มประชากรเท่านั้น มีการกระจายรายได้ (ฉบับที่ ๑ – ๓ นโยบายการพัฒนาเด็กและเยาวชน แฝงอยู่ในนโยบายสาธารณสุขและการศึกษาเป็นส่วนใหญ่)

^{๔๘} สิริวรรณ ศรีพล, การสอนสังคมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๕.

^{๔๙} เสกสรรค์ ทองคำบรรจง, “การศึกษาโครงสร้างทางจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีตามแนวพุทธศาสนา : การสร้างมโนทัศน์พื้นฐาน การวัดความเปลี่ยนแปลงและรูปแบบเชิงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , ๒๕๔๕), หน้า ๓.

ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔) รัฐเน้นให้กลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นเป้าหมายของการพัฒนา กำหนดแผนอาหารและโภชนาการแห่งชาติเป็นครั้งแรก เน้นกลุ่มเป้าหมายที่เด็กอายุต่ำกว่า ๕ ปีมีลักษณะเป็นการช่วยเหลือเฉพาะหน้า เป้าหมายเน้นการก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อความมั่นคงของรัฐ มากกว่าเป้าหมายที่ตัวเด็ก

ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๙) แก้ไขปัญหาโภชนาการ สุขภาพกาย สุขภาพจิตสติปัญญาและความสามารถพื้นฐาน รวมทั้งสังคมจริยธรรมและวัฒนธรรม การมีอาชีพ

ฉบับที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๓๐- ๒๕๓๔) เพิ่มความสำคัญของบทบาทครอบครัว เน้นบทบาทขององค์การเอกชนและองค์ประกอบประชาชนมากขึ้น ปี ๒๕๒๒ เป็นวาระครบ ๑๐ ปี แห่งปีเด็กสากล ที่ประชุมใหญ่ขององค์การสหประชาชาติได้ให้การรับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กอันเป็นแนวทางการปฏิบัติที่สำคัญในการดูแล ปกป้องและพัฒนาเด็ก ประเทศไทยได้ลงนามรับรองอนุสัญญาดังกล่าวในปี ๒๕๓๔ ส่งผลให้ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สยช.) จัดทำปฏิญญาเพื่อเด็กไทยและแผนปฏิบัติการหลักของปฏิญญาเพื่อเด็กไทยขึ้น

ฉบับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๙) สนองตอบสภาวะความจำเป็นพื้นฐานและบริการของเด็กและแก้ไขปัญหของเด็กและเยาวชนที่เกิดจากเกิดภาวะการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจสังคม รวมทั้งผลการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา

ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐- ๒๕๔๔) ปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยมีแผนงานโครงการพัฒนาศักยภาพของคนและพัฒนาสังคมให้ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคนทำให้กิจกรรมการพัฒนาเด็กและเยาวชนซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในหน่วยงานต่างๆมีทิศทางที่สอดคล้องกันมากขึ้น โดยแผนนี้กำหนดแนวทางการพัฒนาเด็กอย่างชัดเจน ทั้งกลุ่มทั่วไป กลุ่มเด็กในภาวะยากลำบาก และกลุ่มเด็กปัญญาเลิศทั้งกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนไทย แต่ประเทศไทย

ประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจจึงทำให้แผนงานโครงการต่าง ๆ ไม่อาจบรรลุผลได้อย่างน่าพอใจ^{๕๐}

ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) เน้นการพัฒนาที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา บนพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงและมีคุณภาพในด้านนโยบายการพัฒนาประชากรเน้นที่การพัฒนาคุณภาพประชากรวัยเด็ก ในเรื่องการพัฒนาการศึกษา และสุขภาพ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และประชาสังคม แก้ไขปัญหาความยากจนและการเข้าถึงไม่ถึงการบริการของคนจน^{๕๑}

ผลจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา พบว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับรัฐยังคงให้ความสำคัญเฉพาะ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมในขณะเดียวกันก็เกิดปัญหาด้านพฤติกรรมแก่คนในสังคม คือ การย่อหย่อนในศีลธรรม จริยธรรม ก่อให้เกิดปัญหาสังคมหลายด้านรุมล้อมคุกคามเด็กเยาวชน ให้หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากเดิมส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่อิงตามโครงสร้างของสังคมไทยจางหายไป จึงทำให้ภูมิคุ้มกันของเด็กและเยาวชนบกพร่องเพราะขาดการอบรมขัดเกลาสิ่งที่ดึงมาจากครอบครัวที่เป็นพื้นฐานของสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า “สังคมไทยและสังคมโลกปัจจุบันกำลังมีปัญหาหลายๆ มิติของสังคม เกิดความเสื่อมโทรมของศีลธรรม นับตั้งแต่สังคมสถาบัน หน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนยอมรับค่านิยมทางด้านวัตถุมากกว่าคุณธรรม เพราะความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปัญหาต่างๆ บ่งบอกถึงความซับซ้อนโยงใยกับสถาบันหลักในสังคมแทบทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันสื่อมวลชน ที่จะต้องรวมพลังทั้งสังคมเพื่อแก้ปัญหาของวัยรุ่น

^{๕๐} สำนักงานแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สรุปทิศทางการพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมา (แผนพัฒนาฉบับที่ ๑ - ๘), (อัคราณา).

^{๕๑} อัญชลี บุรณกานนท์ และคณะ, สถานการณ์ปัจจุบันของเด็กเยาวชนและครอบครัวและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๗.

ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจในทฤษฎีต่างๆ สำหรับนำไปใช้กับเยาวชนทั้งในระดับครอบครัวและระดับสถานศึกษา จึงควรศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของเยาวชนต่อไป

๒.๖.๑ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

จริยธรรมกับมโนธรรม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมนุษย์อยู่ในสังคมกลุ่มใดก็จะเรียนรู้ความผิดชอบชั่วดีจากสิ่งแวดล้อมในสังคมนั้นจนมี ลักษณะพิเศษเองแต่ละสังคมที่เรียกว่า “เอกลักษณ์” เป็นกฎเกณฑ์ให้ประพฤติ ปฏิบัติตาม ข้อกำหนดโดยคนที่ ทำแล้วรู้สึกสำนึกเกิดหิริโอตตปละอายใจตนเองถือว่าได้รับการลงโทษ ด้วยตนเองเมื่อสำนึกแล้วพึงละเว้นไม่ปฏิบัติอีกโดยไม่ต้องมีสิ่งควบคุมจากภายนอกเป็นการสร้าง มโนธรรมขึ้นมาโดยไม่จำเป็นต้องสนใจองค์ประกอบของลำดับขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม ในลักษณะทฤษฎีเช่นนี้ บทบาทของการศึกษา คือ การพัฒนาทางด้านจิตใจ เพื่อ เสริมสร้างกำลังคนที่เคารพและประสิทธิภาพตามที่ระบบกิจและสังคมต้องการ ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ การศึกษาเพื่ออบรมฝึกฝนการใช้สติปัญญาไปใช้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นยิ่งขึ้นพยายามแสวงหา จุดมุ่งหมายให้แก่ชีวิต คือความเป็นอยู่อย่างดีที่สุด หรือการมีอิสรภาพ การศึกษาจึงเป็น กิจกรรม ของชีวิตโดยชีวิตเพื่อชีวิตเป็นความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและรู้จักแยกแยะข้อสัมพันธกัน^{๕๒}

๒.๖.๒ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีนี้ได้อธิบายไว้ว่า การเกิดของ จริยธรรมเป็นกระบวนการสังคมประภิด (Socialization) โดยการซึมซับกฎเกณฑ์ต่างๆ จากสังคมที่เติบโตมา รับเอาหลักการเรียนรู้เชื่อมโยงกับหลักการเสริมแรงและการทดแทนลงเร็ว (Stylus substitution) รับแนวคิดของทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นรูปแบบโดยยึดถือว่าการเรียนรู้คือการ สังเกตเลียนแบบจากผู้ใกล้ชิดเพื่อแรงจูงใจคือ เป็นที่รักที่ยอมรับในกลุ่มพวกเดียวกับกลุ่มต้นแบบ เพื่อนเป็นพวกเดียวกัน

^{๕๒} พระราชวรเมณี (ประยูร ญัตโต), *ปรัชญาการศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๑.

ในลักษณะเช่นนี้ สถาบันหรือกลุ่มสังคมที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ โรงเรียนจะได้รับความคาดหวังจากสังคมอย่างมาก ในการเป็นสถาบันที่ปลูกฝังรูปแบบและเสริมสร้างการเลียนแบบจากตัวอย่างในสังคมให้นักเรียนพึงระมัดระวังในการสอน เพราะถ้าขาดความสามารถในการอธิบายเหตุผลให้เด็กเลียนแบบ ใช้อารมณ์ และวางอำนาจแทน จะทำให้เด็กรู้สึกเป็นศัตรูต่อผู้ควบคุมพฤติกรรมทุกระดับ ตั้งแต่บิดามารดา ครู ไปจนถึงตำรวจพึงอบรมให้เด็กรู้จักรับผิดชอบชั่วดี รู้สึกอายที่ทำชั่ว ให้ความสำคัญเหตุผล และ ความสม่ำเสมอในการลงโทษและให้รางวัลเด็กเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติ จึงมีหน้าที่ต้องจัดและพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ให้เอื้ออำนวยต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรมที่เป็นที่ยอมรับว่าครูเป็นผู้มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนเป็นแบบอย่างในการ ปลูกฝังคุณธรรม^{๕๓}

๒.๖.๓ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Theory)

จริยธรรมเกิดจากแรงจูงใจใน การปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตาม ระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคล ซึ่งมีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมก็พัฒนาขึ้นตามลำดับ ทฤษฎีทางสติปัญญา (Cognitive Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อเรื่องกิจกรรมทางสมองของแต่ละบุคคลมีความสำคัญกว่าพฤติกรรมอันเกิดจากอิทธิพลของสังคมภายนอก กิจกรรมทางสมองเป็นกระบวนการทางสติปัญญา ซึ่งรวมทั้งการรับรู้ ความจำ และการพิจารณาตัดสินใจ เช่น ทฤษฎีทางสติปัญญามีทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพือาเจท์ ซึ่งทฤษฎีนี้อธิบายว่า พัฒนาการทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับความฉลาด หรือการพัฒนาทางสติปัญญา พือาเจท์ได้เสนอแนวคิดการพัฒนากิจการทางจริยธรรมเป็น ๒ ระยะได้แก่

๑) ระยะเด็กยึดหลักจริยธรรมจากผู้อื่น ระยะนี้เป็นช่วงเด็กมีอายุก่อน ๘ ปี โดยประมาณ เด็กชอบแสดงลักษณะเอาตนเป็นศูนย์กลาง เด็กจะยึดกฎเกณฑ์ตายตัวผิดเป็นผิด

^{๕๓} ชำเลียง วุฒิจันทร์, หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ กรมการศาสนา, ๒๕๒๔), หน้า ๑๔๐-๑๔๒ .

หรือถ้าผิดต้องได้รับโทษโดยไม่คำนึงถึงสาเหตุอื่น จริยธรรมของเด็กช่วงนี้เป็นการแสดงความเคารพเชื่อฟังพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ โดยไม่มีข้อโต้แย้งใดๆ

๒) ระยะเด็กยึดหลักจริยธรรมของตนเองเป็นระยะเด็กที่มีอายุ ๘-๑๒ ปี วัยนี้เด็กมีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน การตัดสินใจทางจริยธรรมของเด็กมีความคิดเป็นของตนเองมีความยืดหยุ่น มีเหตุผลที่คำนึงถึงความยุติธรรมและพิจารณาผลกระทบด้วย^{๕๔}

๒.๗ สรุปสภาพปัญหาความรุนแรงของเยาวชนในสังคมไทย

ทฤษฎีการปลูกฝังคุณธรรมและฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน มีหลายทฤษฎี เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน ให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติในอนาคต เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ก็เน้นเรื่องการฝึกปรือจิตใจก่อนเรื่องอื่น ทฤษฎีทางสังคมก็เน้นเรื่องกฎระเบียบต่างๆ ของสังคม ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมในการอบรมเยาวชน คือ ใช้บริบทสภาพแวดล้อมเป็นตัวช่วยเหลือ และทฤษฎีสติปัญญา ก็เน้นเรื่องการมีเหตุผลในการทำงานทุกอย่าง เยาวชน ก็คือ บุคคลที่มีอายุไม่เกิน ๑๘ ปี เป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อและมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าทุกอย่างที่เร็วมากไม่ว่า จะเห็นตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายถูกต้องสัมผัสอ่อนแข็ง และจิตใจที่สัมผัสกับอารมณ์ทั้งดีและไม่ดี ฉะนั้น ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครู ผู้ปกครอง จึงควรเรียนรู้ถึงทฤษฎีที่เกี่ยวกับเยาวชน หรือว่าทฤษฎีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพื่อนำมาพัฒนาการและปัจจัยที่มีต่อความประพฤติของเยาวชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาต่างๆ ในอนาคต

^{๕๔} พระมหานพดล สุวณฺณเมธี (มีคำเหลือง), “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมเยาวชนของค่าย คุณธรรมวัดบรรพตสถิต จังหวัดลำปาง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓-๒๕.